

GÖNEN BÖLGE MONOGRAFİSİ

Hilmi Ziya ÜLKEN

Ayda N. TANYELİ

Bugünkü milletlerden çoğunda en canlı ve aktüel içtimai meselelerden biri göçmenlerin yerleşmesi ve yeni muhite intibakı meselesidir. Bilhassa son 20-25 yıl içinde milyonlarca halk kitlelerinin yer değiştirdiklerini, yeni içtimai şartlar karşısında kaldıklarını görüyoruz. İsrail devletinin teşekkülü böyle olmuştur. Baitık memleketlerinden ve Rusyadan Almanya'ya göç edenler de büyük bir mesele teşkil etmektedir. Hindistan'la Pakistan arasında dünyanın en büyük nüfus mübadelesi (8.000.000) olmuştur. Avrupa'dan Amerikaya veya müstemlekelere doğru göçler uzun zamandan beri arkası gelmemek üzere devam etmektedir. Bu göçler, nüfus mübadeleleri ve yerleşmeler bazen cebri ve ani oluyor. Göç edenler en fena şartlar altında yer değiştiriyorlar. Bazen iki tarafın anlaşması ile ve teşkilâtlı olarak yapılıyor. Göçmenler büyük bir zarar görmeyen en elverişli bölgelere yerleştiriliyorlar. Bütün bu durumların incelenmesi için Avrupa'da bir "Göçmen ve mülteci meselesini tetkik Birliği" kurulmuştur.

Memleketimiz de Osmanlı İmparatorluğunun yıkılış zamanından beri devamlı ve büyük göç ve nüfus mübadelesi hâdiselerine sahne olmuştur. Bunun için adı geçen Birliğin bir seksiyonu da Türkiyede kurulmuş ve İstanbulda kongrelerinden birini yapmıştır.

Göçmenlerin yeni muhite intibakı ve muhitle kaynaşması (Integration) meselesi sosyolojinin, sosyal psikolojinin, kültür antropolojisinin, beşerî coğrafyanın tetkik mevzuunu teşkil etmektedir. Aynı mevzua başka başka cephelerden nüfuz ettikçe problemin halli daha kolaylaşacaktır. Türkiyeye yerleşen göçmenlerin integration'u mevzuu ile coğrafyacılarımız, psikologlarımız meşgul olmaya başlamışlardır. Mevzuun tarihçiler, demograflar ve statistikçiler tarafından da ele alınması lâzımdır. Biz burada bu konuyu etnik tecanüzsüzlükten kültür bütünlüğüne geçiş zaviyesinden görmek için elverişli bir muhit olan Gönen bölgesini seçtik.

Gönen Anadolunun Kuzey-batısında eski bir Türk kasabasıdır. Selçuklular zamanında Bizansın elinde kalmış olduğu için Türkleşmesi ancak Osmanlılardan biraz önce başlamıştır. Yakın zamana kadar nüfusunun küçük bir kısmı hristiyan azınlıklardan teşekkül ediyordu. Bu da kasabanın eski çağa kadar giden bir tarihi olmasından olsa gerektir. Gönen, son asır içinde Balkanlardan ve Kaf-

kasyadan gelen göçmenler, muhtelif etnik menşeden zümrelerin bu civara yerleşmesi suretile heterojen bir manzara arz etmektedir. Bununla beraber Türk kültürünün üstünlüğü ve Türk nüfusun çoğunluğu teşkil etmesi yüzünden, bu heterojen unsurlarda yerli muhtle kaynaşma, yerleşme hareketi hissedilecek derecededir. Bugün henüz Gönen ve bölgesinde göçmenlerin intibakı ve içtimai temessül (assimilation) meselesinin hallolduğu söylenemez. Hatta bu mesele bir çok bakımlardan çetin vaziyetler göstermektedir. Meselâ Hodul köyünün yerli kültüre karşı mukavemeti halkın dikkatini çekmektedir. Manyas gölü kenarına önce yerleştirilmiş olan bir kazak köyünde halk eski örf ve adetlerini olduğu gibi muhafaza etmektedir. Hatta bu köy halkı arasındaki iki ayrı ortodoks kilisesi birbirlerine karşı kapalılıklarını da saklamaktadırlar. Bununla beraber, Gönen bölgesinin göze çaracak derecede heterojen oluşu ve halkın yerli veya göçmen Türklerle iş dolaysile temasları sayesinde yerli kültüre bir çok bakımlardan yaklaşmaları ve bu kültürü benimsemeleri burada temessül hâdisesinin kuvvetini gösterir. Biz bu noktayı tetkikimizin ağırlık merkezi olarak almamakla beraber sırası geldikçe bu noktaya tekrar döneceğiz.

Gönen bugünkü durumu ile Anadolu'da, geçim tarzının temelini ziraat teşkil eden bir küçük şehirdir. İstanbul, Bursa, hatta İzmir gibi büyük şehirler yakınlığı dolayısıyla, ziraatçı ve muhafazakâr tipte olması lâzım geldiği halde Türkiyenin umumi kültür değişmelerinden hissedilecek derecede müteessir olmak tadır. Bir taraftan kaplıca, İstanbul ve diğer şehirlerden bir çok müşterileri devamlı surette çektiği için büyük şehirle ve onun değişmekte olan hayatı ile temasları çoktur. Halk yabancıları, yeni moda kıyafetleri, muhtelif milletten insanları görmeye alışmıştır. Bir taraftan da şehrin pazarı ve Panayırı civardaki heterojen köyler halkını yerli ve göçmen türk köylülerle beraber buraya devamlı olarak çekmektedir. Bu da ayrıca türk kültürünün bölge üzerinde tesirini arttırmaktadır.

Bütün bu hâdiseler yakından tetkik edilince Gönen bölgesinin içtimai temessül ve integration, kültür değişmesi ve yeni şartlara intibak bakımından dikkate değer bir mevzu olduğunu gösterir.

Gönene dışardan gelen bir yolcu bazı Amerika kasabalarında olduğu gibi, aynı zamanda meydan vazifesi de gören tek ve geniş bir ana caddenin ortasında otobüsten iner. İlk göze çarpan halkın yabancı karşısında ürkeklik veya fazla tecessüs göstermemesidir. İstanbulla sıkı temas kıyafetlerde, konuşma tarzında fark edilmektedir. Lokanta İstanbulun iyice lokantaları derecesindedir. İnsan kendini burada yine İstanbulun eski mahallelerinden birinde hissetmektedir. Yerdepreminin tahribatından başka hiç bir şey şaşırtıcı değildir. Yukarıda kısmen sebeplerini işaret ettiğimiz bu hususiyetler Anadolu'nun bu bölgelerinde, meselâ Adapazarında, Çanakkaledde, v.s. de görülebilir.

Şehrin sosyal bünyesine nüfuz edebilmek için önce tarihçesi ve coğrafi vaziyeti hakkında kısa bir fikir edinelim.

Gönen T.A. T.C. nin Tarama dergisinde “feyiz ve rutubet” mânasına geliyor. (İst. Univ. Coğrafya mezunlarından Muzaffer Karahisar’ın tezine göre) (1). Gönenmek kökünden çıkmak üzere gönenlemek, gönenme kelimeleri de zikrediliyor. Bu tabirlerden çoğu Gönen Kaplıcaları Bürosunda yazılı olduğuna göre, kullanılan yerlerde konuşma diline geçmiştir. M. Karahisara nazaran Isparta civarında yeni evlenenlere “Allah gönendirsin” (Dirlik düzenlik versin) derlermiş. Gönenin Roma devrinde adı Arthemis Thermaia’dır. Artemis Romalıların Diana dedikleri Tanrı karşılığı Yunanlıların kadim tanrısidir. Kelime Artemis kaplıcası demek oluyor. Bu da o zamandan beri kaplıcanın şehrin kuruluşunda esas amil olduğunu gösteriyor. Dr. Ali Rıza Reman’a göre Hasluk, Gönen adının Germenun’dan geldiğini iddia etmektedir. Wiegand, Philipson’la beraber yaptığı araştırmalardan sonra aynı düşünceye iştirak ediyor (2). Gönen adında Isparta’ya bağlı bir köy, yine aynı adda Malatyanın Pütürke kaymakamlığı ile Konyanın Beyşehir kazasında birer köy vardır. Nitekim Gönen Ankara Beypazarı’nda bir çiftliğin adıdır. Bu vaziyet Gönen’in bir aşiret ismi olması ihtimalini de hatıra getirmektedir.

Gönen 1200 de Bizans imparatorluğuna bağlı idi. Selçuklular zamanında henüz türkleşmemişti. Önce Aslan bey idaresindeki Karasi Oğullarına bağlı iken 1334 de Orhan bey tarafından Balıkesirden sonra Osmanlı devletine ilhak edilmişti. O sırada altı mahalle olarak kurulduğu rivayet ediliyor. 1652 ye doğru (3) Gönen’den geçen Evliya Çelebi buranın Bursa sancağına bağlı bulunduğunu, evlerinin kiremit damlarla örtülü olduğunu yazmaktadır. Bu, daha o vakitler şehrin iyi bir kuruluşu olduğunu gösteriyor. 1840 da Erdek kaymakamlığına bağlı 6000 nüfuslu bir nahiye idi. 1877-78 Rus savaşından sonra Rumeliden gelen göçmenlerle Gönenin civar köylerle beraber nüfusu artmış ve 27000 e çıkmıştır. Plevne, Osman pazarı, Reşadiye, Tırnova mahalleleri göçmenlerin yerleşmesinden meydana gelmiştir, ve onların geldikleri memleketlerin hatıralarını saklıyor. Bu yüzden Gönen birden bire gelişmiş ve 1882 de Kaymakamlığa çevrilmiştir.

1897 de (Şemsettin Sami’ye göre) asıl kasabanın 680 rum ve yahudi olmak üzere 5370 nüfusu vardı. Kasabada 15 cami, 3 medrese, 1 rüşdiye mektebi (şimdiki orta mektep karşılığı), 1 kilise, 1 hamam, 4 han, 70 dükkân,

1) Muzaffer Karahisar, Gönen, Üniversite Kütp. No. 878, 2090.

2) Aynı tez.

3) Evliya Çelebi Seyahatnamesi.

5 mağaza, 12 fırın, ve kasabanın 7 Km. güney doğusunda bir ıhca vardı (1). Kaymakamlık içinde o zamanki kayıtlara göre 65 cami, 2 kilise, 2 medrese, 75 mektep, 250 dükkân ve mağaza, 5 han, 5 hamam, 15 fırın, 42 değirmen, 2 un fabrikası, 60 çeşme vardı.

Birinci Cihan Harbinde nüfusun kısmen azaldığı tahmin edilebilir. Fakat asıl zararı Yunan istilasından sonra görmüş, halkın bir kısmı içerilere göç etmişti. 1935 de Yunan-Türk nüfus mübadelesi üzerine buradaki rumların yerine Türk muhacirleri yerleşti. 1950 Bulgaristan göçmenlerinden bir kısmı da bu bölgeye düştü. 1877 den beri muhtelif tarihlerde Balkanlar ve Kafkasyadan gelen göçmenlerin sayısı yerli halktan çok olsa gerektir.

Balen Gönen civarında asıl yerlilere "manav" derler. Türk aşiretlerinin bir kısmı yerleşdikçe "yörük köyü" adını alır. Göçmenlere gelince, bunlar Rumeli türkü, pomak, çıtak, pek az olmak üzere boşnak, Kafkasyadan gelmiş gürcü, çerkes köyleridir. Bunların hepsi müslümandır ve sünnidir. Dinî birlik aralarında büyük bir iştirâk temeli teşkil etmektedir. Yalnız Manyas gölü kenarına yerleşmiş olan Kazaklar hristiyan bir köy teşkil ederler. Bu köyler dağınık olarak yerleşmişlerdir. Bir Türk köyünün yanında bir gürcü veya çerkes köyü bulunabilir. Bu hal onların birbirleriyle temaslarını arttırmakta, aralarında anlaşabilmek için türkçenin müşterek pazar ve iş dili halini almasına ve birbirlerine karışmalarına yardım etmektedir. Bu bize Gönen bölgesinde dinamik bir kültürleşme ve temessül hâdisesinin cereyan ettiğini gösteriyor. Civar köyler halkı da tıpkı şehir gibi İstanbul ve diğer büyük şehirlerle devamlı temas halinde dirler. Bu temas yalnız ticaret, iş aramak, gündelikcilik gibi sebeplerle olmayıp, aynı zamanda büyük şehirlere kız vermek suretile de olmaktadır. Bu hal daha Osmanlı sarayı zamanında başlamıştı. Bugün de kısmen devam etmektedir.

Gönen'de son mühim içtimaî tesiri olan hâdise 1952 yerdepemidir. Bu depremi merkezi Gönen civarından geçtiği için, en büyük zararı burası görmüştür. Depremde bir kaç mahalle yan yarıya yıkılmıştı. Bu yüzden halkın bir kısmı ve hükümet uzun müddet barakalarda yaşamaya mecbur olmuş, bu sırada evlerini tamir edemiyen veya baştan yaptıramayanların bir kısmı başka yerlerde iş bulmak için şehri tamamen terke mecbur olmuşlardı. (Nüfus hareketleri kısmına bak.) Bugün şehirde yıkıntı izleri kaybolmaktadır. 1954-56 içinde şehir yeni bir manzara almaya başlamıştır. İnşaat bilhassa göçmenlerin yerleştiği mahalleler ve kısmen kuzeye doğru genişliyor.

Gönen'in coğrafi bakımdan yeri:

Gönen Marmara bölgesinin güney-batı bölümü içinde yer alır. Balıkesir vilâyetine bağlıdır. Güneyden kuzeye hafif bir meyille (güneyde % 2,5 ku-

1) Şemsettin Sami, Kamus-ül-a'lâm, cilt 5.

zeyde % 1) inen bir alan üzerinde kurulmuştur. Batıda Hodul (1) ve Armutçuk dağları, güneyde Çobanköy, Çakmak sırtları, kuzeyde Sarköy'le Çavuşköy arasındaki alçak yaylalar, doğuda Manyas gölü Gönenin tabii sınırlarını teşkil eder. Belediye sınırları içinde kalan sahanın yüz ölçüsü 12,960 hkr. dir. Yalnız kasabanın sahası ise 80 hkr. dir.

Gönen arazisi ovalıktır. Denizden yüksekliği ortalama 30 metredir. Kenarlara doğru ovadan tepelik sahaya, buradan da dağlık yerlere geçilir. Taşlık ve takır toprak Gönen'le Bandırma arasında sınır teşkil eden kısımdadır.

Gönen çayı, ovanın ortasından geçer. Göl ve bataklık yoktur. Ormanlar bakımsızlık yüzünden ve yangınlarla bugün çok azalmıştır, ve kasabadan oldukça uzaklaşmaktadırlar. Bu kısımlarda şimdi ak ve kara çam, kayın, gürgen, meşe, köknar ağaçları vardır. Bölgede maden olarak yalnız linyit çıkarılmaktadır.

Gönen Bandırma'ya 44 km. lik bir muntazam şose ile bağlıdır. Gönen-Biga (55 Km.) arasında da şose vardır. Gönen-Balya (55 km.), Gönen-Manyas (35 km.) arasındaki yollar ise yalnız yaz aylarında geliş-gidişe elverişli olan toprak yollardır.

1899 (Hicri 1315) tarihli eski bir Bursa Vilayeti (Hüdavendigâr Vilayeti salnâmesi) yıllığına göre Gönen kazasının nüfusu 14.033 erkek, 13521 kadın olarak görünüyor. Bu nüfusun müslüman olanları: 13,168 erkek ve 12,688 kadındır. Buna mukabil kazada 849 erkek ve 813 kadın olmak üzere Rum, 9 erkek ve 12 kadın Ermeni, 4 erkek ve 3 kadın Bulgar görünüyor. Burzda zikredilen rakkamlar Şemsettin Sami'nin verdiklerinden çok farklıdır. Çünkü o "müslüman olmiyan" diye yalnız 680 nüfus kaydetmektedir. Bu fark her halde yukardaki rakkamların kasabaya değil, bütün Gönen bölgesine ait olmasından ileri gelse gerektir.

1927 den beri memleketimizde muntazam olarak 5 yılda bir yapılmakta olan nüfus sayımları sayesinde Gönen bölge ve kasabasındaki artış nisbetini de tayin etmek kabil oluyor. Bu sayımların hepsinde mesleklere ve içtimai sınıflara göre bölümler yapılmış olmadığı için bu nüfusun içtimai tabakalara nazaran artış veya eksilişini tam olarak görmek mümkün olamamaktadır.

Nüfus ve çoğalması:

Yıl	İlçede		Kadın	Erkek	Toplam
	Kadın	Erkek			
1927	4943	4433	17339	15740	42455

1) Burada Pomak göçmenlerinin kurduğu ve halkı türkçe bilmiyen Hodul (=Fodul) köyü vardır. Halkın kültüre intibak edemeyişi civarda fena bir misal diye zikredilir. " Hem kel hem fodul " tâbiri buradan gelse gerektir.

1935	5219	4468	19964	18939	49590
1940	5019	4042	17450	15685	42203
1945		9836		45193	55029
1950	5197	4788	21179	21462	52626

Nüfus hareketleri :

Gönen eskiden beri göçmenlerin yerleştiği ve yerleştirildiği bir bölge olmuştur. Muhtelif zamanlarda Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Kırım ve Kafkasya'dan göçmenler gelerek Gönen ve dolaylarına yerleşmişlerdir. Bu göçmen kabilelerinin en belli başlısı, halk arasında "93 harbi"¹ diye anılan 1877 Türk-Rus savaşında Rumeli'nden gelenlerdir. Şehrin Osmanpazan, Plevne, Resadiye, Tırnova gibi mahalleleri isimlerinden de anlaşılacağı üzere tamamen göçmenlerin oturdukları mahallelerdir.

Aşağı yukarı bundan 25-30 yıl önce (1927-31) bir göçmen topluluğu daha gelmiştir : bunlar kendi istekleriyle - ana vatana kavuşmak veya buldukları yerde askerlik yapmamak için - gelen ve çoğu Bulgaristan türklerinden olan ailelerdir.

Son gelen göçmenler ise 1950-51 yıllarında Bulgaristandan memleketimize gönderilenlerdir. Bunlar hükümet eliyle ilçe ve köylere dağıtılmışlardır. Bu son gelenlerden köylerde 203 ev, 830 nüfus; Gönen'in içinde 13 ev, 82 nüfus vardır. Hükümet rençper olanlara tarla ve ev için arsa sağlamış (2 nüfuslu bir aile için 620 m² tarla, 675 m² arsa), ayrıca para yardımı yapmıştır (825 T.L.). Esnaflara ise yalnızca ev için arsa verilmiş ve para yardımı yapılmıştır.

İlçe ve köylerin yerli halkı göçmenleri yadırgamamaktadır. Çünkü yerliler eskiden beri göçmenlerin gelmesine alışmışlardır. Bundan dolayı yerlilerle göçmenler arasında komşuluk ve yardımlaşma münasebetleri oldukça kuvvetlidir.

İlçe halkından başka yerlere gidip yerleşenlere de rastlanmaktadır. 1952 de yapılan bir istatistike göre Gönen'den başka şehirlere gidip yerleşenler 250 aile ve 1250 nüfus olarak gösterilmiştir. Bunlar daha çok Bandırma ve İstanbul'a gitmişlerdir. Buna karşı yakın köylerden İlçeye gelip yerleşenler de vardır. (50 aile, 250 nüfus).

İlçeden kazanç için belirli mevsimlerde "gurbetçiliğe" gidenler olmadığı gibi, başka şehir ve ilçelerden de aynı gaye ile Gönen'e gelenler yoktur.

Yaz aylarında bağlara veya başka yerlere göç etme âdeti de görülmemektedir.

Evler :

Gönen'in içinde 2572 ev vardır. Eski evlerde yapı malzemesi olarak kerpiç ve tuğla kullanılmıştır. Fakat ahşap olan evler daha çoktur. Depremde bunların çoğu hasara uğramıştır. Depremden sonra yapılan evler taş ve tuğladan,

kısmen de kerpiçtendir. Evlerin % 50 den fazlası tek katlıdır. Diğerleri ise iki katlıdır. Bodrum katı olan evler bir kaç taneyi geçmemektedir. Evlerin üzeri kiremit örtülüdür. Düz damlı veya saman örtülü ev yok denecek kadar azdır.

İş hayatı:

1 — Tanım: İlçe ve köylerde esaslı geçim kaynağı tarımdır. Nüfusun büyük bir çoğunluğu (% 80 i) tarımla uğraşmaktadır. Ancak % 13 ü ticaret, % 2 si bahçivanlık, % 2 si de hayvancılıkla geçinmektedirler. Fakat bunların bile çoğunun tarlası vardır ve asıl işleri dışında bir yandan çiftçilik te yapmaktadırlar. Kasabada bir geçim tarzı olmak üzere avcılık önemli değildir. Tavşan ve keklik, vahşi hayvanlardan az miktarda kurt, çakal, tilki veya domuz avlanır. Kozacılık yeni yeni gelişmeye başlamıştır.

Topraktan faydalanma: İlçe ve köylerde ekilebilen toprakların tutarı 53.500 hektardır. Tarlalar 34.665 hektar tutmaktadır. Bağ ve bahçeler 495 hektardır. Civardaki ormanların kapladığı alan ise 56.500 hektar kadardır. Bunun 38.000 hektarı ormanlık, 6.000 i baltalık, 12,500 ü çalılıktır.

Toprağın insanlar arasında dağılışı:

1	hektara kadar olan arazi	:	9279	parça
1-5	" " " "	:	6803	"
5-10	" " " "	:	463	"
10-20	" " " "	:	129	"
20-30	" " " "	:	28	"
30-50	" " " "	:	20	"
50-100	" " " "	:	10	"
100-200"	" " " "	:	7	"

En geniş arazi parçası 7000 dönümlük Sadeddin bey çiftliği ile, 12000 dönümlük Turan çiftliğidir. (Birincisi Sanköy'de, ikincisi Gökçesu Osman pazarı'ndadır).

Ayrıca 3322 parça bağ, 754 parça sebze bahçesi, 575 çayır, 765 parça dutluk vardır.

Bu cetvel toprağı az olanların büyük bir yekûna vardığını (9279) ve esaslı çiftlik denebilecek geniş ekim sahiplerinin pek az olduğunu (7 kişi) göstermektedir. Bu da toprak dağılışının büyük ziraate elverişli olmadığını meydana çıkarır.

Burada, 1953 yılında ekilip 1954 yılında mahsulü alınan toprakların ve elde edilen mahsulün tutarını gösteren bir cetveli koymağı, İlçenin bir yıllık mahsulünün tutarı ve cinsini göstermesi bakımından faydalı buluyoruz.

<u>Ekilen madde</u>	<u>Ekilmiş arazi</u>	<u>Elde edilen mahsul</u>
Buğday	11850 hektar	14220 ton
Arpa	1110 "	1998 "
Yulaf	2700 "	3240 "
Çavdar	900 "	810 "
Kaplıca	1600 "	1650 "
Bakla	600 "	600 "
Mısır	3754 "	3378 "
Çertik	5 "	25 "
Kum darı	3 "	3 "
Mercimek	21 "	12 "
Nohut	200 "	200 "
Fasulya	120 "	120 "
Börülce	15 "	15 "
Burçak	250 "	250 "
Keten	25 "	12 "
Pamuk	75 "	21 "
Tütün	325 "	195 "
Susam	32 "	19 "
Ay çiçeği	302 "	302 "
Patates	11 "	55 "
Soğan	20 "	100 "
Sarmısak	7 "	14 "
Kavun-Karpuz	350 "	14500 "

Elde edilen mahsulün nereye ve ne kadar satıldıklarını görmek için aşağıdaki cetvele bakmak yetercektir: (bu cetvel 1952 yılı istatistiğinden alınmıştır. 1954 yılına ait bir istatistik bulamadık.).

<u>Cinsi</u>	<u>Yıllık istihsal (ton)</u>	<u>Satılan (ton)</u>	<u>İhraç yeri</u>
Buğday	23000	9000	Bandırma
Arpa	2250	750	"
Yulaf	5022	2000	"
Çavdar	1312	312	"
Kaplıca	2750	1550	"
Mısır	5500	2500	"
Kum darı	23	13	"

Mercimek	12	5	"
Bakla	760	500	"
Nohut	512	400	"
Fasulya	300	150	"
Börülce	20	5	Bandırma
Burçak	960	360	"
Patates	70	(satılmıyor)	
Soğan	125	"	
Sarısak	40	"	İstanbul-Bandırma
Kavun-karpuz	30000	20000	İstanbul
Ayçiçeği	260	230	"
Pamuk	520	520	"
Keter. tohumu	48	44	"
Tütün	350	350	Bandırma
Susam	10	9	Bursa
Koza	54	54	Bursa, İstanbul
Yün yapağı	65	50	Balıkesir
Fezir	1000	800	İstanbul
Sade yağ	7	3	"
	6550	4310	"
Meyva	3000	300	"

İlçe ve köylerdeki hayvan sayısı ve bir yıl içindeki satış tutarı da aşağıdaki cetvellerde gösterilmiştir:

Hayvan sayısı:

Kuzu	10405	Oğlak	8408
Koyun	75641	Keçi	33823
Koç	2818	Teke	3528
<hr/>		<hr/>	
Toplam	88864	Toplam	45759
Manda malağı	2103	Düve ve tosun	4737
Manda ineği	4350	İnek	9082
Boğa	16	Boğa	53
<hr/>		<hr/>	
Toplam	6469	Toplam	13872
Deve		53	
At, kısarak		1119	
Katır		40	
Eşek		3491	

Gönen'de mahsulü toptan inhisarlara veya, fabrikalara veya Hall'a verecek büyük müstahsil az olduğu için mahsulü tophiyarak bu merkezlere sevk eden bir takım "mutavassıt" lara ihtiyaç hasıl olmaktadır. Bunlar, çoğu kere büyük şehirlerden gelerek mahsulü devşirme zamanında doğrudan doğruya çiftçi ile temas eden ve muayyen bir fiat üzerinden satın alan kimselerdir. Bazen de, devamlı olarak köylü ile temas mecburiyeti varsa, kasabada yazihane kuran mutavassıtlardır.

Gönen bir ziraat bölgesi olmakla beraber hayvancılıkta mühimce bir yer tutar. Burada en çok beslenen koyun ve mandadır. Anadolu'nun bir çok yerlerinde olduğu gibi keçi fazla beslenmez. Taşıt eskiden eşek ve atlarla yapılırdı Güney Anadoludaki gibi devenin mühim bir rolü yoktu. Yolların iyi yapıldığı kısımlarda bunların yerini kamyon almaktadır. Gönen pazarının bir yıllık hayvan satış miktarı (3 ncü cetvel) bu bölgenin hayvan beslemeye verdiği ehemmiyeti gösterir.

Eskiden Gönen'i de içine alan genişce bir bölgede yerli göçebeler (yani yerleşmemiş türkmen, yörük aşiretleri) çoktu. Bunların bir kısmı 16-17 nci yüzyılda Rumeliye geçirilmiş, bir kısmı 19 uncu yüzyıl sonunda yerleştirilmiştir. Ahmet Vefik Paşanın Batı Anadolu'da bir çok aşiretlerini yerleştirdiğini biliyoruz. 1910-18 arasında kurulan Iskan müdürlüğü aşiretlerin yerleştirilmesi işine devam etti. Bugün Gönen bölgesinde eski göçebeler kalmamıştır. Civardaki Yörük köyleri onların yerleştirilmesi suretile meydana gelmiştir. Bununla beraber Gönen'deki hayvancılık bu eski göçebeliğin bazı izlerini taşımaktadır. Köylerin adlarında da eski Türkmen aşiret isimlerini bulabiliriz.

Gönen, bu cetvele göre, zirai faaliyetini bilhassa iki madde üzerinde topalamaktadır: 1) hububat (burada buğday başta gelir, ötekiler hayvanların gıdasıdır veya ekmeğe karıştırılır). 2) "bostan" dedikleri kavun ve karpuz. Meyva istihsalı buğday kadar çoktur. Gönen, her ikisini de yerli ihtiyaca sarf ettiği gibi yakın şehirlere (bilhassa İstanbula) satar. Bahçecilik Gönen'de toprağın küçük parçalara ayrılmasını ve bağ-bahçe sahibi, küçük çiftçi denen orta tabakanın inkişafını temin eder. Bunun yüzünden Güney-Doğu veya Batı Anadolu'da olduğu gibi burada büyük ziraat yapan geniş toprak sahipleri çok değildir. Bu da halkın büyük bir kısmının ortakçı ve yarıncılık yapmadan yaşamasını temin eder. Bu bölgede büyük arazi sahibi "ağa" ların tahakküm ve nüfuzuna rastlanmaz. Köylerde nüfuzlu aileler vardır. Muhtar ekseri onlar arasından seçilir, Fakat bu aileler ötekilerden çok büyük bir servet farkı ile ayrılmazlar. Bu, bazen bir göçmen köyünde yerleşme tarihi ve geleneği ile ilgili bir ailedir. Bazen okumuş olduğu veya askerlikte çavuşluk yaptığı için hükümet işlerinden anlayan kimselerin yetiştiği bir ailedir.

Yukardaki ikinci cetvelde Gönen çiftçisinin mahsulünü nereye sattığını gö-

rüyoruz. Gönen çiftçisinin birinci müşterisi Bandırma pazarıdır. Hububat, bakliyat Bandırma pazarına sevk ediliyor. Ve elde edilen mahsulün 2/7 kadarı dışarıya satılıyor. Buna mukabil meyva, sebze, yağ ve peynir istihsalinin hemen 4/5 İstanbul'a gönderiliyor. Tütün, yapağı gibi mahsuller (hemen tamamen) dışarıya (İstanbul ve Bursa'ya) gönderiliyor. Gönen çiftçisinin küçük çiftçi olması orta sınıfın gelişmesine sebep olduğu gibi, mahsulünü tamamen yakın büyük pazarlara sevk edebilmesi de modern cemiyet hayatı ve kültür değişimleriyle daima temasta bulunmasına sebep olmaktadır.

Bir yıl içindeki hayvan satışı:

Manda:	7000	Kuzu:	56000
Sığır:	21000	Tavuk:	10000
Koyun:	82000		

Tarım âletleri: Tarım son zamanlarda daha çok makine ile yapılmaktadır. Traktör ve tarımı kolaylaştıran diğer makinelerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. İlk traktör 1925 te gelmiş, fakat traktör sayısı daha çok 1950 den bu yana artmıştır. Aşağıya koyduğumuz cetvel, tarımda kullanılan makinelerin ve âletlerin sayısını göstermesi bakımından dikkate değer.

Traktör	44	Biçer-bağlar orak mak.	3
Tekerleksiz demir pulluk	600	Biçer döver	2
Tek tekerlekli pulluk	900	Harman makinesi	5
Çift tekerlekli pulluk	1000	Selektör	3
Her çeşit tırmık	150	Tiryör	30
Tek sıralı çapa makinesi	6	Çayır makinesi	1
Traktör pulluğu	44	Çayır tırmığı	1
Traktörle çekilen nibzer	2	Balya makinesi	6
Kaymak makinesi	50	Kara saban	5950
Santrifuj makinesi	50	Döven	5950
Orak makinesi	30		

(Cetvel 1953 istatistiğinden alınmıştır. Halbuki ondan sonra yapılan traktör fabrikası yardımı ile bu sayılar birden bire yükselmiştir).

2 — Ticaret :

Pazar ve panayır: Pazar haftada birgün (Salı) kurulur. Bu pazara Gönen'in içinden, yakın köylerden hatta ilçelerden katılanlar pek çoktur. Ban-

dırma, Erdek, Manyas, Karacabey, Biga, Yenice ve Balyadan devamlı olarak gelenler vardır. Balya'dan hayvan; Bandırma, Edremit, Ayvalık ve Erdek'ten zeytin, zeytinyağı ve sabun; Karacabey'den soğan ve patates; Biga'dan ayakka-bı ve giyim eşyası; Manyastan sucuk, sebze ve kuru yemiş getirilmektedir. Pa-zar, muhtelif etnik menşe'den olan köylülerin türkler ve yerlilerle sık sık temas etmelerine ve "pazar dili" şeklindeki bir türkçeyi öğrenmelerine yardım et-mektedir.

Panayır yılda iki defa kurulur: 16 Haziranda açılan ve beş gün süren İlk-bahar panayırı; 10 Eylülde açılıp üç gün süren Güz panayırı. Güz panayırında bir de Ziraat Vekâletince ehli hayvan sergisi açılmakta ve gürbüz hayvan ya-rışması yapılmaktadır. Bu yarışmada derece alan hayvanların sahiplerine pa-ra ve diğer mükâfat verilmektedir. Panayıra, yakın köyler ve ilçelerden pek çok katılanlar vardır. Burada daha çok hayvan alım-satımı yapılmaktadır. Aşağıda-ki cetveli bu hususta fikir vermesi için koyuyoruz:

1953 İlkbahar panayırında satış muamelesi gören hayvanlar:

Öküz	477	Malak	267
İnek	367	At	122
Tosur	249	Kısrak	129
Dana	184	Tay	96
Düve	105	Eşek	177
Manda	164	Katır	1

Gönende ticaret hayatı: dıştan alış veriş için gelenler, mahsul toplayanlar-dan başka kasaba içinde muhtelif mamül maddeleri satan esnaf ve dükkâncılar olmak üzere başlıca iki kısma ayrılmaktadır.

Gönen'de dükkânların neveleri ve sayıları şunlardır:

Kunduracı	60	Manifaturacı	40
Tabak (derici)	27	Bakkal	25
Bakırcı	6	Kırtasiyeci	3
Demirci	9	Sebze ve meyveci	3
Arabacı	10	Kasap	5
Mutaf	7	Zahireci	7
Keçeci	2	Helvacı	12
Berber	27	Terzi	55
		Saraç	4
	148	Marangoz	5

160

148

dükkân yekûnu 308

Yukarıda, dükkânların sayısını göstermek için koyduğumuz cetvelden de anlaşılacağı gibi zanaat hayatı ilçede oldukça gelişmiş bir durumdadır: dükkânların çoğunu zanaatkârlara ait olanlar teşkil etmektedir. Zanaatkârlar kendi çocuklarını küçük yaştan itibaren yanlarında çırak gibi çalıştırarak aynı zanaatin nesiller boyunca devam etmesini sağlarlar. Çocuklar büyüyünce başka bir iş tutsalar bile bir yandan babalarının zanaatlerini de devam ettirirler. İlçe içinde çocukları bir zanaatkârın yanına çırak olarak vermek âdeti de çok yaygındır. Bu çocuklar zanaata göre ustanın yanında iki veya üç yıl kalırlar ve işlerini iyice öğrendikten sonra kendi başlarına dükkân açarlar. Çıraklık süresinin bitişi (ilerde İlçenin âdetlerinden söz açarken göreceğiz) daima bir toplantı ve merasim ile kutlanır. Bu merasim eski esnaf teşkilâtından kalma Anadolu âdetidir.

3 — Endüstri:

Gönen'de fabrika endüstrisi gelişmiş bir durumda olmaktan çok uzaktır. Yalnızca iki un, bir de koza fabrikası vardır. Un fabrikasının biri geçen yıl kurulmuştur. Fabrikada bir makinist, bir makinist yardımcı, sekiz işçi çalışmaktadır. İşçilerin hepsi Gönen'in içindedir. Mesafenin uzaklığı yüzünden köylerden gelenler yoktur. İşçilerin çalışma saati belirli değildir: işe göre 8-15 saat arasında çalışmaktadırlar. En düşük aylık 120, en yükseği (makinistinki) 200 T.L. dir. Fabrika saatte 1 ton un çıkarır. Unlar İlçe içinde sarfedilmez, Bandırma, Bursa, Erdeğe sevk edilir.

Diğer un fabrikası daha küçüktür. Saatte 300 Kg. un çıkarır. Dört işçisi, bir makinisti vardır.

Gönende fabrika endüstrisinin tersine olarak, el endüstrisi çok gelişmiştir. Hasır ve kilim dokuma, topraktan testi, çanak çömlek yapma en başta gelen zanaat neveleridir. Eski göçmenler bilhassa, Plevne mahallesinde oturanlar hasır dokurlar. Kilimler ise yeni göçmenler, kısmen de yerliler tarafından dokunmaktadır. Bu işlerle uğraşanların el tezgâhları kendi evlerinde bulunmaktadır.

Eğitim işleri ve Fikir hayatı:

İlçede bir Orta Okul ve üç ilk okul, köylerde ise 30 ilkokul vardır. (Depremden önce 33 iken, 3 ü yıkıldığı için ders yapılmamaktadır)

İlk okullar: İlçedeki ilk okulların ikisi 7 öğretmenli, diğeri 10 öğretmenlidir. Bütün köylerde 56 öğretmen vardır. İlk öğretime devam zorunda olanların sayısı İlçede 568 erkek, 470 kız; köylerde 1891 erkek, 1745 kızdır. İlk öğretime devam eden öğrenci sayısı ise İlçede 538 erkek, 433 kız; köylerde 1891 erkek, 1690 kızdır.

(Bu rakamlar 1953-1954 ders yılı istatistiğinden alınmıştır)

Her okulun kitaplığı vardır. Okullarda sosyal yardım kurumları, Kızılay gençlik kolu, ayrıca her sınıfın Yardım kolu bulunmaktadır. Yoksul öğrencilere Çocuk Esirgeme kurumu tarafından yemek dağıtılır. Geçen ders yılı süresince

100 öğrenciye öğle yemeği sağlanmıştır. Okul aile birlikleri denenmiş, fakat yürütülememiştir. Sebebi de bu birliklere ailelerin ilgi göstermeyişidir.

Ayrıca oyun yerleri, bahçeler yoktur. Çocuklar okul bahçesinde veya İlçe'nin tek spor sahasında oynarlar.

İlk okul çağındaki çocuklar arasında kayda değer bir çocuk suçluluğu görülüyor.

1953-54 yılında ilk okulu bitiren öğrenci sayısı İlçede 89 erkek, 93 kız, köylerde 191 erkek 164 kızdır. 1952-53 yılında ise (deprem yılı) İlçede 31 erkek, 57 kız; köylerde 181 erkek, 110 kızdır. 1951-52 de İlçede 70 erkek, 48 kız; köylerde 179 erkek 127 kızdır.

Orta okul: Özel olarak 1939 yılında açılmış, 1941 de de resmi okul olmuştur. 134 öğrenciden 23 ü kız, 11 i erkektir. Her yıl ilkokulu bitiren öğrencilerin aşağı yukarı 1/3 i orta okula girmektedir. Orta okulu bitirenlerin çoğu okul Müdürünün verdiği bilgiye göre - öğretimlerine devam etmektedirler.

Okula devam nispeti yüksektir. Çocuklar ancak yaz aylarında büyüklerin iş hayatına katılırlar. Bu bakımdan iş hayatı okula gitmelerine engel olmaz.

Okul-aile birlikleri kurulmuş, fakat ilk okullarda olduğu gibi velilerin ilgisizliği yüzünden başarı ile yürütülememiştir.

Öğrenciler arasından seçilerek kurulan spor kolu, temizlik kolu, sağlık, haysiyet, kızılai gençlik kolu gibi topluluklar vardır.

Okulda üç büyük dolaptan ibaret olan bir kitaplık vardır. Çocuklar devamlı olarak bu kitaplıktan faydalanırlar. Dersle ilgili kitaplardan başka en çok okunan kitaplar Eğitim Bakanlığınca yayınlanmış olan klâsik eserlerdir.

Öğrenciler arasında okuldan kaçma, öğretmene karşı gelme v.s. gibi suçlar çok azdır.

Gönen'de Balıkesirli bir yaşlı zat bir zaman haftalık bir gazete çıkarmıştı. Bu zat folklor'a meraklı olduğu için yerli masal ve koşmaları toplamaktadır. Şehrin bir okuma evi bir kitapçısı yoktur. Fakat şehirden gelen kitaplar muhtelif dükkânlarda satılır.

Sağlık işleri:

Gönen'de 15 yataklı bir sağlık merkezi vardır. Burada iki doktor, iki hastabakıcı çalışmaktadır. Diğer sağlık kurumları şunlardır:

Belediye tabibliğinde; bir doktor, bir sağlık memuru, bir ebe; Hükümet Tabibliğinde : bir doktor, iki gezici sağlık memuru, altı köy ebesi ; Sıtma ile Savaş Kurumu: bir doktor, iki sağlık memuru, iki sıtma savaş memuru; Asmalı dere köyünde bir de frengi istasyonu bulunmaktadır.

En fazla görülen hastalık verem ve frengidir. 1953 yılında İlçe ve köylerde 256, Sanköy nahiyesinde 74 frengili hasta görülmüştür.

Doğum ve ölümlerin yıllara göre dağılışını gösteren bir istatistik bulama-

dık. Ancak 1954 yılının ilk yarısındaki doğum ve ölümler üzerinde bazı rakamlar elde edebildik. Buna göre 1954 ün ilk üç ayında 345 doğum 160 ölüm, ikinci üç ayda 327 doğum 150 ölüm görülmüştür.

Sağlık memurları evleri dolaşarak aşı yaparlar, fakat aşı olmamak için direnenler çoğunluğu teşkil etmektedir. 1953 yılında tifo ve tifüs aşısı olanlar 11172, çiçek aşısı olanlar ise 23817 kişidir.

İçme suyu İlçeye 13 km. uzaktaki kaynaklardan gelmektedir. İçme suyu şebekesinin uzunluğu İlçe içinde 15 km. dir.

800 m. lik lâgım Gönen çayına akıtılmıştır.

İlçenin genel temizliği 20 işçi ve 5 tek atlı çöp arabası ile yapılmakta, çöpler İlçeye 1 km. uzaklıkta yok edilmektedir.

Mahkemeler ve suçlar :

İlçede Sulh Hukuk, Asliye Hukuk, Sulh Ceza ve Asliye Ceza mahkemeleri vardır. Ağır cezayı gerektiren suçlar Bandırma Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmaktadır.

1953 yılında İlçe ve köylerinde işlenen hafif suçlar:

Hakaret	350	Memura karşı gelme ve hakaret	150
Kavga	200	Vazifeyi ihmal ve suistimal	60
Bıçakla hafif yaralama	300		

Hırsızlık Gönenin içinde hemen hiç yoktur. Yalnız köylerde ara sıra büyük baş hayvan hırsızlığı görülmektedir.

Yukarda gösterdiğimiz suçlar daha çok kışın, yani işlerin durgun olduğu zamanlarda işlenmektedir. Adam öldürmek ise en çok iş zamanlarında, yaz aylarında görülüyor.

1953 yılında İlçe ve köylerdeki ağır suçlar:

Zorla kız kaçırma	28	Irza geçmek	9
Ölüme sebep olma	1	Kasten yangın çıkarmak	4
Adam öldürme	6	Gasb	2
Adam öldürmeye teşebbüs	4	Çocuklara tecavüz	3

Gönen'in yerdepreminden sonra kullanılan iğreti hapishanesi adeta bir islahane mahiyetindedir. 1953 yılına ait suç statistikleri gözden geçirilince hafif suçlardan çoğunun hakaret ve kavgaдан ileri geldiği görülür (700 vaka). Bu da hafif suçlarda "izzeti nefis", "gurur ve şeref" için yapılan suçların çokluğunu gösterir. Kavgaların çoğu "benlik" davası, "üstünlük" iddiası yüzünden çıkmaktadır. Bu da kabadayılık, elebaşılık, "mahalle şerefi", gibi yerleşmiş ce-

miyetlerde de devam eden aşiri ruhun izleridir. Vakıa bu temayüller Doğu vilayetlerine nazaran çok zayıflamış ve yerini hemşerilik, yurddaşlık duygularına bırakmıştır. Fakat mahalle kabadayılığı zihniyeti (Yeniçeri ortalarına mahsus bir zihniyetin artakalanı gibi) devam etmektedir.

Gönen de işlenen ağır suçlarda da cinayetten ziyade “Kız kaçırma” çoğunluğu teşkil etmektedir. Bunun sebebi bu civardaki çerkez köylerinde “kız kaçırma”nın eski aşiret geleneklerine göre bir suç değil, evlenmeden önce gelen içtimai bir müessese olmasıdır. Bu müessese medeni kanuna rağmen bu köylerde, hattâ çerkezlerle yerlilerden mürekkep karışık köylerde, yaşamaktadır. Eğer kız kaçırma iki tarafın rızasile neticelenirse, hâdise mahkemeye intikal etmediği için suç teşekkül etmez. Fakat ailelerden birinin hoşnutsuzluğu ile biterse o zaman bu hususi âdet bir suç halini almış olur. Mahalli âdetlerle medeni kanun arasındaki bu tarzda çatışmaların daha bir çok nümunelerine rastlıyoruz: polygamie (çok kadınla evlenme), imam nikâhı ile evlenme (yani kanun nazarında metres tutmak), polygynie (kocanın ölümü halinde onun kardeşi veya yakın akrabası ile evlenme) bunun başlıca şekilleridir. Gönen bölgesinde bu nevi hâdiselere rasitlanmakla beraber, bunların mahkemeye intikal ettiğine şahit olmadık.

Gönen'in tek nahiyesi olan Sanköy bucağının suç durumu aynı hükmü kuvvetlendirmektedir. Orada son yıllarda hiç cinayet olmamış. Suçların çoğu hakarettten, ve kavgadan ileri geliyor. İkinci derecede tarla kavgası ve otlağa tecavüzden ileri gelenlerdir. Her ikisine de Anadolu köylerinde çok rastlanmaktadır. Yalnız dikkate değer nokta, göçmen ve yerlilerin kaynaşmasından doğan ve gittikçe homojenleşen bu kasabada ağır suçların, cinayetlerin olmamasıdır. Doğu vilâyetlerinde Batıya doğru geldikçe - umumiyetle - ceza davalarının azaldığı, buna mukabil sulh davalarının çoğaldığına şahit oluyoruz (1). Gönen'in adli statistikleri de bu kanaati kuvvetlendirmektedir.

Problemimiz bakımından -az çok- aynı vasıfları gösteren Adapazarı ile Gönen'i suçlar konusunda karşılaştıracak olursak şunu görürüz. Adapazarı'nda :

	Ağır Ceza	Asliye Ceza	Sulh Ceza
1938	162	488	1196
1939	171	502	1330
1940	149	460	1167
	Asliye huk.	Sulh Hukuk	
1938	124	306	
1939	682	958	
1940	727	919	

1) M. İzzet bey, liseler için yazdığı Sosyoloji kitabında bu meseleye ait ilk defa bir statistik karşılaştırması vermekte idi.

Hukuk davalarının en büyük kısmı alacak (1938 de 1388 adet) daha sonra boşanma (113) davalarıdır. Ceza davalarının en çoğu döğmek (285) ondan sonra sırasile emre muhalefet (155), hırsızlık (194), hakaret (1938 de 61, 1939 da 222), sağlık kanununa muhalefet (36), kaçakçılık (29) v.s. suçlarıdır. Bu nisbetler gösteriyor ki Adapazar'da (14 sene önceye ait olmak üzere) hukuk davalarının başında alacak, boşanma işleri, ceza davalarının başında kanunu dinlememek ve hırsızlık vakaları geliyor. Bu bakımdan Gönen'le aralarında bariz farklar vardır.

Boş zamanların kullanılması: (eğence yerleri)

İlçede 2 sinema (biri yazlık bahçe sineması), 38 kahve, bir şehir kulübü vardır. Sinemalar umumiyetle yerli, yahut arap filimleri getirmektedirler. Bunlar daha çok rağbet görmektedirler. Garp filmlerinin "Kovboy" tipinde olanları tercih ediliyor.

Çocuklar ve gençlerin başlıca eğlenceleri Gençlik Kulübünün spor sahasında maçlar yapmaktır. Küçüklerle büyüklerin grupları ayndır. Gençlerin her Pazar günü maçları vardır. Biga, Sarı-köy, Bandırma takımları ile de özel maçlar yapmaktadırlar.

Diğer eğlenceleri ise sinemadır. Küçükler bile yalnız başlarına sinemaya gitmektedirler. İş saatleri dışında kahveler çok kalabalıktır. Ziraat hayatına göre iş mevsimi olmıyan zamanlarda veya köylülerin alış veriş için geldikleri zamanlarda da kahveler kalabalıktır.

Genç kızlar aileleriyle birlikte veya toplu olarak sinemaya gitmektedirler. Ayrıca haftanın belirli günlerinde kendi aralarında toplanarak eğlenirler.

Toplantılar çeşitli bahanelerle olur: ya birbirlerine yardım etmek için, bulgur dövme, mısır, fasulye ayıklamak v.s. gibi vesilelerle bir araya gelir, hem eğlenir, hem iş görürler; veya sadece eğlenmek gayesile "günler" yaparlar. Böyle günlerde gramofon çalınır dans edilir, çeşitli oyunlar oynanır. Bu toplantılar daima kızlar arasındadır, hiç bir zaman aralarına bir erkek katılamaz.

Kadınlar boş vakitlerini birbirlerini ziyaret etmekle, toplu olarak sinemaya gitmekle geçirirler. Ziyaretler umumiyetle öğleden sonra ve geceleri yapılır. Sabah ziyaretlerine daha çok yaşlı kadınlar giderler. Cuma günleri iş yapılmadığı için ziyaretler daha sık olur. Ayrıca her ailenin ayda bir veya iki kabul günü vardır. "Arifine" dedikleri (1) bir eğlenti de aileler arasında çok görülmektedir. Bu, herkesin bir türlü yemek yaparak katıldığı, davul gırnata, zurna v.s. gibi çalgılar çalarak eğlenilen ve her seferinde bir ailenin evinde toplanarak yapılan bir eğlentidir.

1) İstanbul'da bu kelime "urfani" şeklini almıştır. Arapça "ârifâne" kelimesinden galat olsa gerektir.

İlk okulu bitiren kız ve erkek çocukların bir usta yanında çalışarak belli bir zanaati öğrenmelerinden sonra yapılan eğlentiler de çok sık görülmektedir. Meselâ kızların bir-iki yıl bir terzi yanında çalışmalarından sonra “kalfa” olmaları bir törenle kutlanılır. Bu törene “makas verme töreni” denir. Kızları olan bütün aileler davet olunur, ustası davulcu çağırır; bütün kızlar süslenip gelirler, oyunlar oynanır. Oyunun en hareketli yerinde ustası kıza bir makasla bir me-züra verir. O da ustasının ve diğer büyüklerin elini öper. Böylece tören son bulur. Kızın ailesi kendi geçim şartlarına göre ustaya bir takım çamaşır veya bir kat elbiselik hediye ederler.

Erkek çocuklar da aynı şekilde, bir usta yanında iki veya üç yıl çalıştıktan sonra böyle bir toplantı ile kalfa çıkarlar; ya aylıkla veya gündelikte ustalarının yanında çalışmakta devam eder, yahut ta aynı bir dükkân açarlar.

Bir de Kuran dersi alan çocuklar -Gönen de hemen her çocuk İlk okulu bitirince hocaya gidip Kuran okumasını öğrenmektedir. “Hatim” duasını yapınca bu vesile ile camide bir toplantı yapıyor. Çocuklar yeni elbise giyiyorlar, kızlar tel takıyorlar; hocaya çocukların aileleri tarafından hediyeler veriliyor (ya para veya şeker, çamaşır v.s.). Bu toplantılara “hafız düğünü” diyorlar.

Evlenme törenleri: Eski adetler oldukça değişmiş olarak devam etmektedir. Eskiden evlenme töreni bir hafta sürermiş: düğün Cuma günü başlar, konu komşu kız tarafına un götürür, kız tarafı da misafirlere lokum dağıtırmış. İkinci gün erkek tarafı keşkek, nohut ve çeşitli erzak ile birlikte, süslenmiş, tellenmiş bir koyunu kız tarafına götürür; üçüncü gün kız evi komşuları hamama davet eder; dördüncü gün eğlenilir — buna ahenk ve dernek günü denir — ; beşinci gün çeyiz görme günüdür; altıncı gün yalnız gelini hamama götürürler; yedinci gün de gelin güvey alayı ile damadın evine götürülmüş. Damadın evinde biri kadınlar, diğeri erkekler için iki sofraya kurulur, yer, içer ve eğlenirlermiş. Sekizinci gün ise duvak günü olduğu için bu gün yalnız yeni gelinler gelir ve hepsi duvaklarını takarlarmış. Düğünün neşeli olması için çingeneler tutulur, davullar çalar, kadınlar ve erkekler ayrı ayrı eğlenir, gelin ve güveyin sofrasına para atarlarmış. (*)

Bugün ise evlenme şöyle olmaktadır: evleneceği kızı erkek beğenir, fakat annesi kızı ailesinden ister. Kız tarafı eğer kızlarını vermek istemiyorlarsa “düşünelim”, “düşünemedik” v.s. gibi cevaplar verir, asla “hayır” demezler. Ver-

(*) Şehirde bu âdetler çok zayıflamış ve yeni şekiller içinde kaybolmaya başlamış olmakla beraber, köylerde devam etmektedir. Fakat köylerde etnik menşelere göre âdetler büyük bir değişiklik ve çeşitlilik gösterir. Biz bunlardan yalnız birkaçını aldık.

meği uygun buldukları zaman ise önce bir küçük nişan yapılır : bu, kadınlar arasında olur; erkek tarafı kıza yüzük ve bilezik takar. Daha sonra büyük nişan yapılır : bunda erkek tarafı kıza altın takar, ayrıca kızın yakınlarına da hediyeler verir. Yine erkek tarafı kız tarafına bir tepsi helva, kız tarafı da buna karşı onlara aynı tepsile baklava gönderir.

Nikâh tarihi her iki tarafın rızası ile tesbit edilir. Nişanla nikâh arasındaki zamanın uzunluğu işlere bağlıdır. Rençper ailelerde düğün harmandan sonra olur. Nikâh veya düğüne yakın akrabalar ufak bir hediye ile çağırılırlar. Bu çok kerre bir mendil veya bir terlik veyahut ta çamaşırdır. Hediye akrabalık derecesine göre değişir.

Çok kere nikâhla düğün bir arada olur. Önce evde toplanılır, bir otobüs tutulur, damat ve gelin ön tarafa, misafirler arkaya oturur. Doğru belediye dairesine gidilir. Nikâhtan sonra otobüs sokaklarda dolaşır; önce oğlanın, sonra kızın evine gelirler. O gece dini nikâh kıyılır. Ertesi gün düğün günüdür. Kızın ve oğlanın evinde ayrı ayrı toplantılar yapılır. Güvey alayı tertiplenir ve gelin güveyin evine bırakılır. Üçüncü gün duvak günüdür, yalnız yeni gelinler gelir.

Evlence umumiyetle oldukça küçük yaşta olmaktadır : erkekler 23 - 24, kızlar 16 - 17. İç güveysi almak çok az görülür. Daha çok ilçe içinden ve yakın köylerden kız alıp, verme görülmektedir.

Kız kaçırma âdetine de sık sık rastlanır: bu çok kere oğlanın zoru ile değil, kızla oğlanın anlaşmasının sonunda olur. Kızın veya oğlanın babası razı olmadıkları takdirde oğlan kızı kendi akrabasından bir ailenin yanına getirip bırakır ve sonra kızın babası ile anlaşmağa çalışır. Kız kaçırmanın en bariz şekli çerkezler arasındadır ve bu Türklerdeki kız kaçırmandan oldukça farklıdır.

Diğer adetler:

Lohusalar : doğuran kadın yedi gün yalnız bırakılmaz. Hiç kimsesi olmayanın yanına dahi, yalnız bir odada kalmaya mecbur olduğu zaman, bir süpürge konur. Doğumdan hemen sonra komşular misafir ve ziyaretçilere vermek için lohusa lokumu hazırlarlar.

Çocuk yirmi bir günlük olunca kırklanır. “ Kırklama ” şöyle yapılır : önce anne yıkanır, sonra bebeği yıkarlar. Son suda, su dolu kabın içine bir altın kırk kere daldırılıp çıkarılır ve bu su çocuğun üzerine dökülür. Bu âdet, çocuğa bereket ve servet temini itikadından gelmektedir.

Çocuk otuz veya kırk günlük olunca ilk defa sokağa çıkarılır, en yakın akraba veya komşuya götürülür. Buna “koca kırklama” denir. Gittiği yerde çocuğun yüzüne un, yumurta veya şeker sürerler.

Doğumun ilk haftası içinde çocuklarda görülen ve “kusma” denilen hastalık doktora götürmeden, yaşlılar tarafından tedavi ediliyor. Bu hastalığın belirtisi damakta beyaz bir sertliğin ortaya çıkmasıdır ve bu yanmış bir kibritle dağlanarak iyileştirilir. Karında olduğu zaman da şişle dağlanır.

Sekiz aylık çocuklarda görülen “böcek hastalığı” da aynı şekilde doktora baş vurmaksızın tedavi edilir: bu hastalığın “nazardan” ileri geldiğini söylerler. Bu sırada çocuğun gözleri parlar, burnu akar ve kaşınır. Tedavi için, sâde yağla biberi karıştırıp çocuğun burnunu, başını ve bileklerini ovarlar. Veya samanlıktan iki, üç böcek bulup yağla beraber çocuğun başında böcekler ölünceye kadar ovarlar. Yahut ta ispiro içinde kâfuru eritilerek çocuğun eklem yerleri ovulur.

Bir yaşından küçük olan çocuklarda görülen gelincik hastalığı da (çocuğun karnı şişer ve çocuk sıskalaşır) bu sahada bigisi olan yaşlı kadınların hazırladığı özel şuruplarla tedavi edilir.

Bu hastalıkları tedavi eden bazı yaşlı kadınlar ve erkekler vardır ki bunlara “eli olanlar” denilmektedir.

Gönen’de bugün tıp folkloru denen bu konuya ait pek çok hâdise ile karşılaşmaktadır. Şehrin İstanbul ve büyük şehirlere yakınlığına, şehir içinde sağlık teşkilâtı ve doktorların yeter derecede faal olmasına rağmen eski sihrî itikatlara dayanan halk tedavisi kuvvetini kaybetmemiştir ve mecburî aşı, serum tatbikatındaki karşılaşılacak bazı güçlüklerden başka, ilmi tıp zihniyetinin yerleşmesine mukavemet etmektedir. Bu mukavemet bilhassa çocuk bakımı ve büyütülmesi usullerinde kendini gösteriyor. Bunu derinleştirmek için şehirde ayrıca bir kültür antropolojisi tetkiki yapmak lâzım gelir.

Gönen’de içtimai tabakalar: Gönen içinde veya bölgesinde içtimai tabakaların tam bir sınıflamasını yapmak güçtür. Bunun için tüketim standardını esas olarak almak iyi bir metot olmakla beraber, memur ve aydınlar arasında tüketimin yüksekliği, buna mukabil zengin sayılacak yerliler veya göçmenler arasında, tersine olarak, tüketimin çok daha sınırlı oluşu, halkın israftan ve gösterişten kaçışı bu ölçüden başarılı netice almaya mani olmaktadır. Fakat, diğer cihetten aydınlar ve memurların elbise ve merasim için masraflarının yükünlüğüne mukabil halkın da düğünler, sünnet düğünleri gibi mühim saydıkları hâdiselerde gösterişe ehemmiyet verdiklerini, bazen evlerini rehine koyacak derecede büyük masraflara girdiklerini ilâve etmelidir.

Yalnız modernleşmiş hayat seviyesine ait tüketim standardına göre yapılan bir tetkik, bize bilgi ve kültür seviyesine ait bir tabakalanmayı ifade edebilir. Toprak sahibi olmak daima zengin olmaya delalet etmiyor. Çünkü küçük toprak sahiplerinden bir kısmı ev bütçelerinde tamamlayıcı gelir için dışarda iş arıyorlar. Buna karşılık, toprağı olmyan mahdut miktarda serbest meslek sahiplerinin daha refahlı olduklarını söylemek lâzım gelir.

Elimizde başlıca objektif ölçü (gelir bakımından) toprak sahiplerinin verdikleri vergidir. Resmî kayıtlara göre 19,534 küçük çiftçi görülmektedir ki bun-

lar 38,846 lira vergi veriyorlar. Diğer cihetten, yalnız 65 büyük çiftçi vardır ki bunların mecmuu 1091 lira vergi vermektedir.

Gönen'de 4 küçük fabrika vardır. Bu fabrikalarda devamlı gündelikle çalışan 10 işçi vardır. Diğer işçiler yanı çiftçilik yanı işçilikle meşgul oldukları için tam işçi kadrosuna girmemektedirler. Gönen'de 300 dükkânsız sanat sahibi, 500 hizmetkâr vardır. Bu suretle gelir bakımından içtimai tabakaları sıralayacak olursak şunları buluruz:

1) Yüksek tabaka	:	Büyük arazi sahipleri	65 kişi
2) Orta tabaka	:	Küçük çiftçi	19,534 kişi
3) Aşağı tabaka	:	İşçi, dükkânsız zanaatkâr ve hizmetkâr	810 kişi

Bu rakkama topraksız köylü (yani yarıcı veya ortakçılık yapanlar) ile yarı çiftçi-yarı işçi olanlar dahil değildir. Ayrıca memurlarla küçük dükkâncıları (esnafı) da orta tabakaya ilâve etmek lâzım gelir. Bunlara ait rakamları şehrin eğitim hayatı ile diğer âmme hizmetlerinden bahsederken vermekteyiz. Onları da buraya ilâve edebiliriz.

Gönen şehri içinde içtimai hayata nüfuz için, şehrin heterojenliğini gösteren yerli ve göçmen tiplerinden seçilmiş aile Monografileri yapmayı doğru bulduk. Onlardan bir kaçını mukayeseye esas olmak üzere veriyoruz.

1 — Göçmen ailesi:

Ailenin geçmişi ve bugünkü durumu üzerinde umumî bilgi: Aile 1951'de Bulgaristan'dan göçetmiş ve aslen esnaf ailesi olduğu için şehir içine yerleştirilmişler. Baba, Bulgaristan'da hatiplik yapıyormuş; aynı zamanda bakkal dükkânı vvarmış. Bulgaristan'da kooperatif usulünün yürürlüğe konmasından sonra dükkânı kapatılmış ve tarlaları ile geçinmek zorunda kalmışlar. Daha sonra da Türkiye'ye gönderilmişler. Hükümetimiz kendilerine para yardımıyla bulunmuş. Gönen'e geldikten az sonra bütün aile İzmir'e gitmişler ve orada daha önce göç eden akrabalarının yardımı ile baba kahveci dükkânı açmış, üç oğlu ve gelini gündelikle pamuk tarlasında çalışmışlar, böylece dokuz ay İzmir'de kalarak para biriktirdikten sonra Gönen'e dönmüşler. Şimdi babanın Gönen içinde bir bakkal dükkânı vardır ve iyi işlemektedir. ("iyi kazandığını" söylemekte, fakat gelirin tam tutarı hakkında bilgi vermemektedir).

Üç oğlu, kansı, gelini ve iki torunu ile birlikte oturmaktadır. Oğullarından yalnız büyüğü evlidir ve yağcılık yapmaktadır. Bir atı, bir de arabası vardır ki bununla pazar ve panayır sergilerine katılmaktadır. Çocuklarından biri dört, diğeri 1,5 yaşlarındadır.

Ortanca oğlan bir terzi yanında gündelikle çalışmaktadır. Küçük ise geçen yıl orta okulu bitirmiştir. Parasız ve yatılı olarak askerî liselerden birine de-

vam etmektedir. Ağabeyleri de Bulgaristan'da orta okulu bitirmişler fakat oradaki Türk öğretmenlerin azınlık oluşu, Türkçe derslerin de bir-iki dersten ibare bulunuşu yüzünden öğrenmeye devam edememişlerdir. Bütün çocuklar okumaya ilgi duyuyor ve boş vakitlerinde kitap okuyorlar.

Ev, ev eşyası ve ev işleri: Ev iki oda ile bir sofadan ibarettir. Yer toprakla sıvanmış, tavan tahta ile kaplanmış. Yerde hasırlar ve bunların üzerinde de el tezgâhlarında dokunmuş kilimler bulunmaktadır. Odalarda eşya olarak bir karyola, bir küçük dolaptan başka yer minderleri ile yastıklar vardır. Sofada ise sandıklarla bir soba vardır. Bu soba hem ısınmak için, hem de kış aylarında yemek pişirmek için kullanılmaktadır. İçinde odun yakıyorlar.

Eve bitişik olarak iki odacık daha vardır: biri mutfak olarak, diğeri ahır olarak kullanılmaktadır. Mutfakta annenin yaptığı bir ocak bulunur: bu toprak ve tuğladan yapılmıştır. Ekmek ve yemek pişirmek için kullanılır. Ekmeklerini kendileri yapmaktadırlar. Bulgaristan'da iken yağ ve peynirlerini de kendileri yaparlarmış. Yayıkları ve diğer âletleri orada kaldığı için bunları şimdi köylülerden almaktadırlar. Ekmek ve yemek yapma ve diğer mutfak işleri annenin vazifesidir. Gelin ev işini görüyor ve işi bittikten sonra da kilim dokuyor. İki günde bir kilim dokuyabiliyormuş. (metresi 30 kş. tan) Bazen de zahire yapmakta anneye yardım ediyor. Kış için erişte, tarhana, bulgur, peksimet ve salça yapıyorlar.

Gündüzleri baba ile iki oğlu dışarda kalıyor ve öğle yemeklerini dışarda yiyorlar. Aile ancak akşam sofrasında toplanabiliyor. Yemeği yerde, bir hamur tahtasının üzerine konulan sinide yiyorlar. Oğlanlar mektep ve muhit tesirile bazen çatal kullandıkları halde, ailenin diğer fertleri yemeği daima elle veya tahta kaşıkla yiyorlar. En çok yenilen yemekler her çeşit çorba, yumurta, pirinç, bulgur pilâvı, erişte, ve çeşitli sebzelerdir. Kahvaltı da ise bazen çorba, bazen süt içilmekte, yağ, peynir ve yumurta, yaz aylarında ayrıca meyve de yenmektedir. Tabak ve çanak olarak bakır ve emaye kaplar kullanılmakta ve bütün aile fertleri yemeği aynı kaptan yemektedir.

Çocukların bakımı: 1,5 yaşında olanı henüz süttten kesilmemiş; yalnızca ana sütü ile besleniyor, kendisine ayrıca mama yapılmıyor. Yalnız ara sıra meyve veriliyor. Salıncakta uyutuluyor.

Çocuklar serbest olarak büyütülüyor : emekleme devrini henüz aşmış olan küçük, evin içinde hatta sokak kapısının önünde serbestçe dolaşabiliyor. Diğeri ise sabahtan akşama kadar sokakta diğer göçmen çocukları ile birlikte oynuyor. Çocuklar yalnız babalarından korkuyorlar. Annelerinin ve ninelerinin ihtarlarına aldırış etmiyor, babaları ile dedelerinden çekiniyorlar.

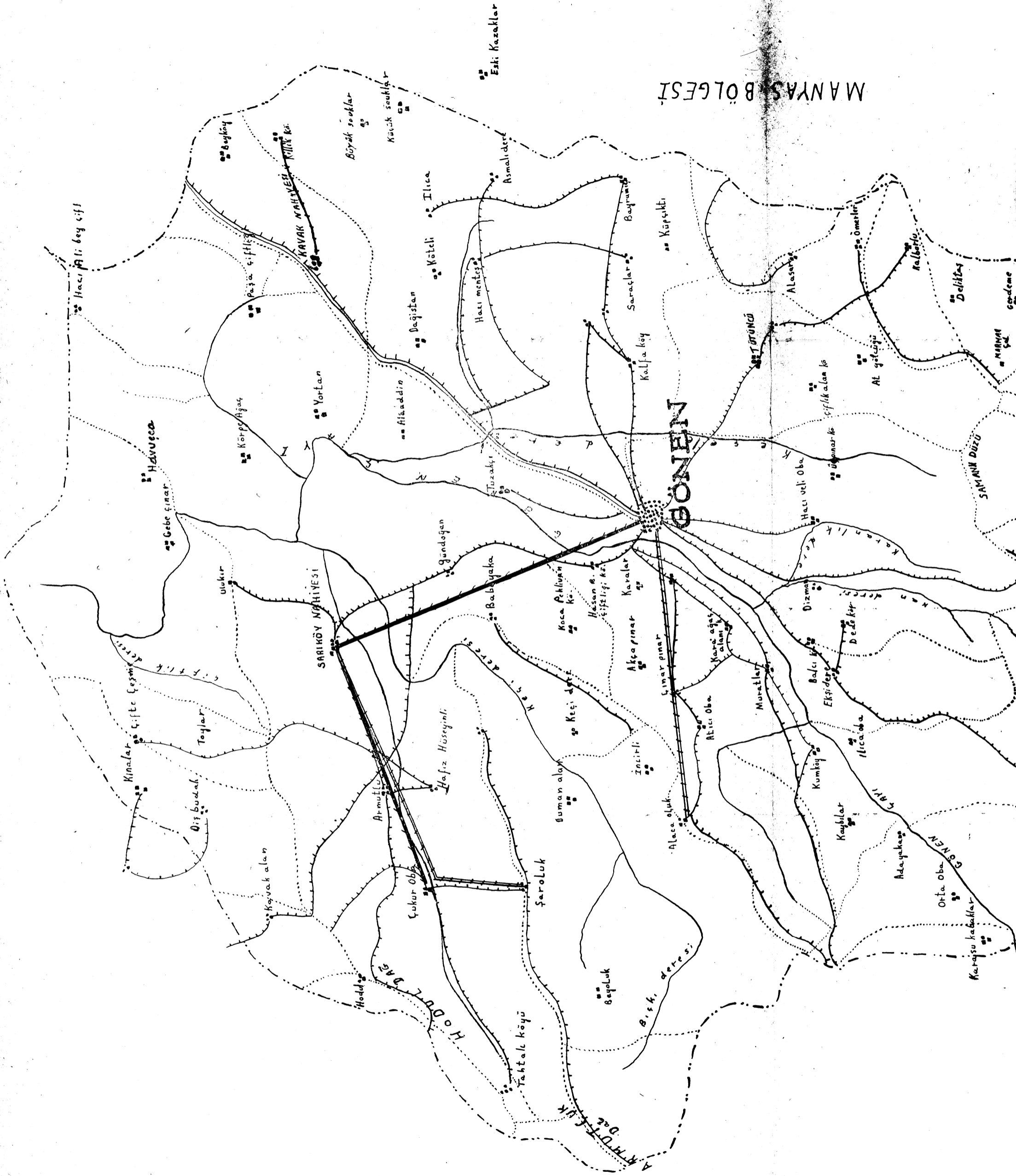
Aile patriarkal bir karakter taşımaktadır: evin içinde son söz daima babanınındır. Kadınlar erkeklerine mutlak olarak boyun eğmektedirler.

GÖNEN ŞEHİR PLANI

BİGA İŞLETMESİ

BANDIRMA İŞLETMESİ

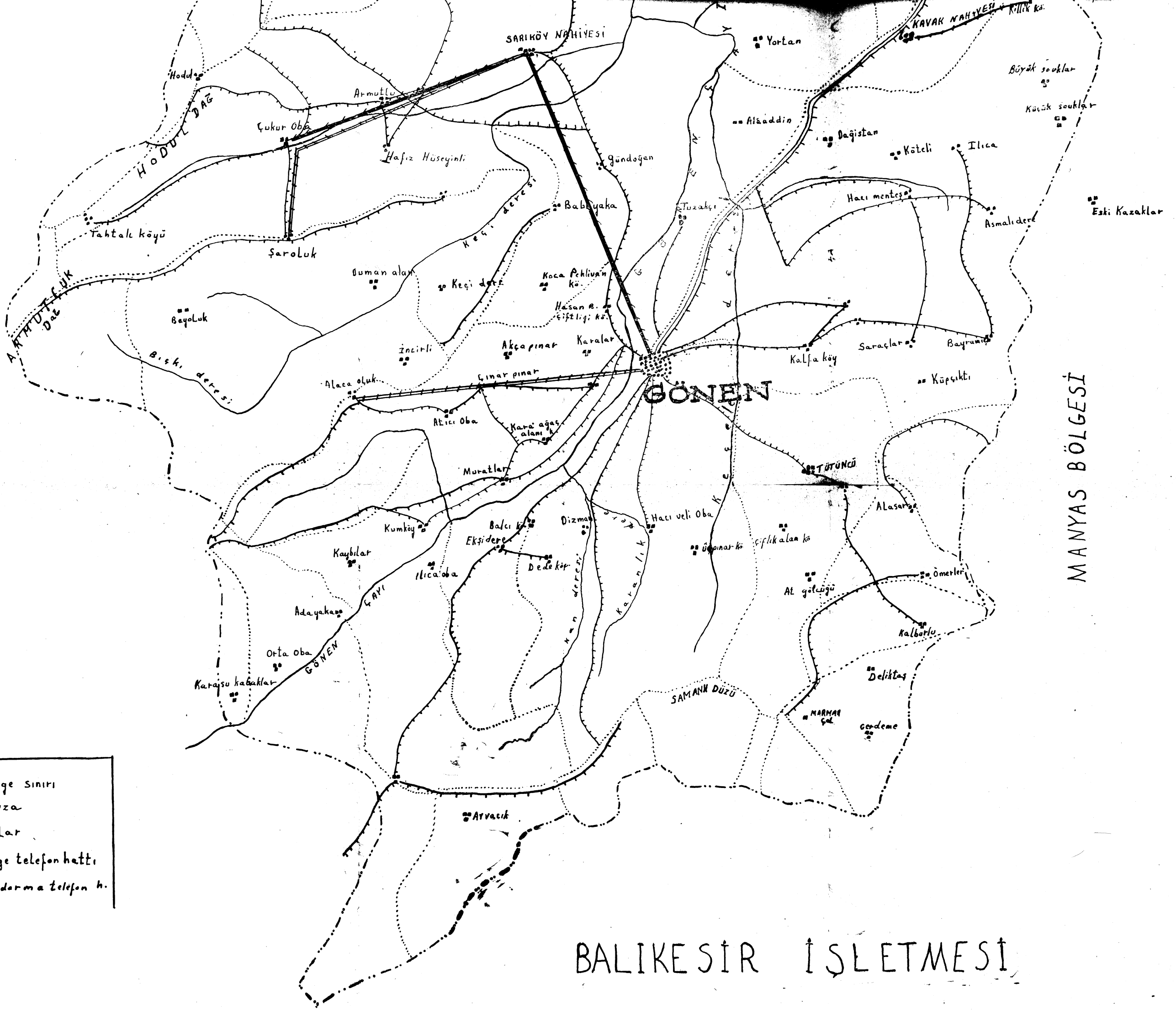
MANYAS BÖLGESİ

GÖNEN

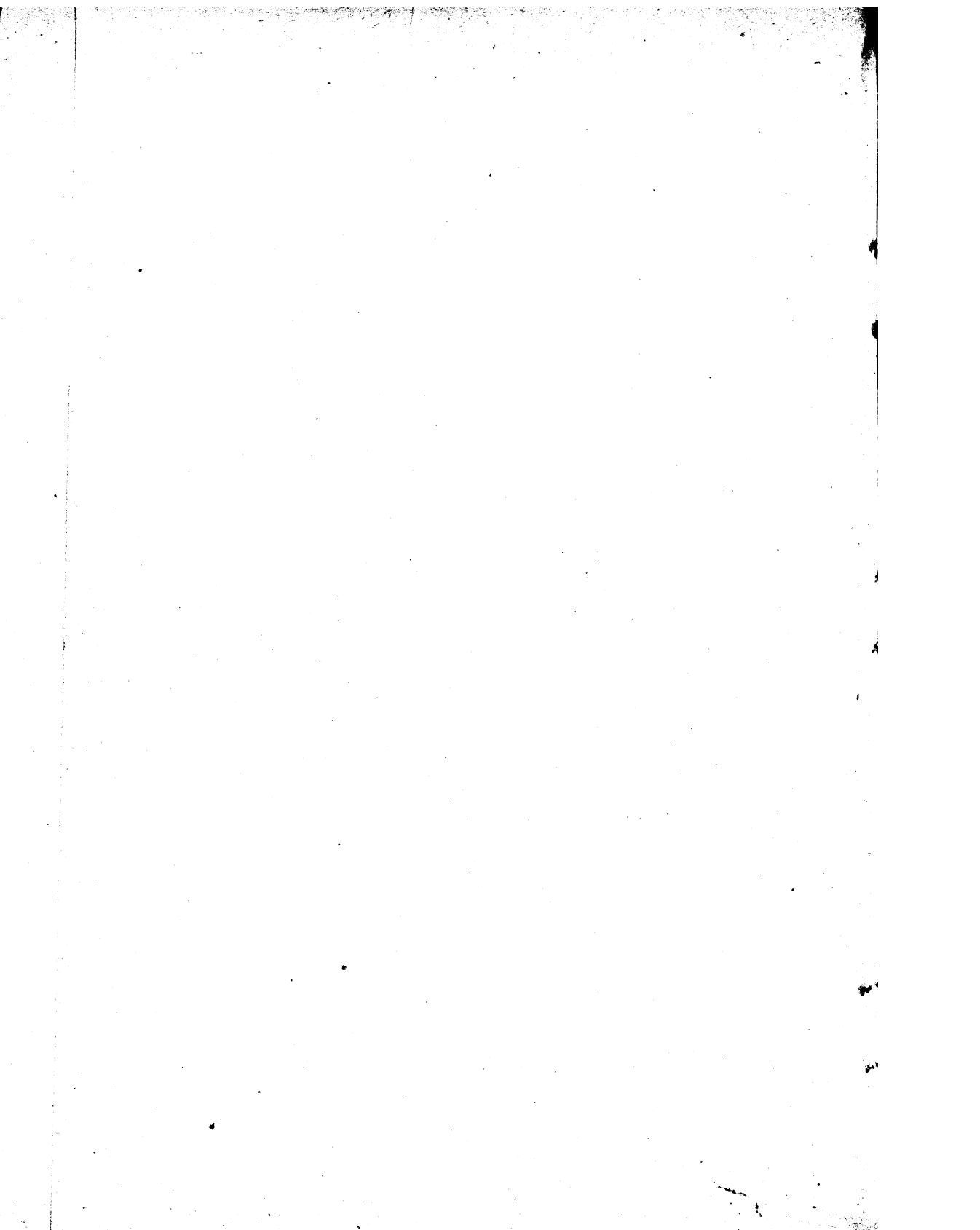
BİGA İŞLETMESİ

BANDIRMA İŞLETMESİ

- Bölge sınırı
- ..... Havza
- yollar
- ==== Bölge telefon hattı
- gendarma telefon h.

BALIKESİR İŞLETMESİ

Din karşısındaki davranışları: bütün aile dine çok bağlıdır. Hepsi hergün beş vakit namaz kıyorlar, Ramazan ayında devamlı olarak oruç tutuyorlar, dinin gerektirdiği bütün farzları yerine getiriyorlar. Dini inançları heyecanlı ve réactionnaire olmaktan ziyade muhafazakâr ve gelenekçidir. Nesiller eskileri taklit etmektedir.

Buldukları yer üzerindeki düşünceleri: ailenin bütün fertleri hayatlarından çok memnun görünüyorlar. Anlattıklarına göre Gönene geldikleri zaman, önce misafirhanede kalmışlar ve gerek yerliler, gerek göçmenler tarafından çok iyi karşılanmışlar, yardım görmüşler. Gönen'in "iyi insanlarla dolu". verimli, bereketli bir yer olduğunu, daima burada kalmak istediklerini söylüyorlar. Kendileri ile birlikte gelen ve aynı yere yerleşen 11 ev göçmen var. Kendilerinden daha önce gelen göçmenlerin mahallesine yakın oturdukları için aralarında devamlı geliş-gidişler, karşılıklı yardımlaşmalar olmaktadır. Gönen'in içinde oturan eski ailelerle de sıkı temasları olmaktadır. Düğünlere ve mevlûtlara çağrılmakta, her çeşit komşuluk münasebetleri kendilerinden esirgenmemektedir.

Ailenin Gönen' halkında yegâne yadırgadığı şey, kızların açık giyinmeleri, baş örtüsüz sokağa çıkmaları, düğünlerde dans edilmesi ve alafranga musiki çalınmasıdır. Bu da asıl Gönen halkının büyük şehir âdetlerine ve modasına yaklaşmış olmasını iyi karşılamadıklarını gösteriyor.

2 — Yerli ve rençper aile:

Ailenin geçmişi ve bugünkü durumu üzerinde umumî bilgi: Baba Gönenli olduğu gibi babası, dedesi ve büyük dedesi de Gönenlidir.. Hepsi eskiden beri çiftçilikle uğraşmışlardır. Ayrıca dedesi Gönende 40 yıl Jandarma komutanlığı etmiştir. Anne tarafından da Gönenlidir.

Karısının baba tarafı Rumeli göçmenlerindendir; anne tarafı Gönen'in yerlisidir. Karısının anne tarafı çok zenginmiş ve pek çok dükkânları varmış. Bugün bu dükkânların çoğu satılmış. Kadının iki erkek kardeşi varmış, miras meselesinde hâlâ anlaşmamışlar. Mahkemedeleşmiş.

Ailenin üçü erkek biri kız olmak üzere dört çocukları var : çocukların biri İstanbulda hesap uzmanı, diğeri Bursa askerî lisesinde öğrenci, üçüncüsü ise babasının ve dedelerinin işini devam ettiriyor; çiftçilik yapıyor. Kızları ise Gönen'de bir arabacı ile evli bulunmaktadır. Baba şimdi kansı ile çiftçi olan oğlu, gelini ve iki torunu ile birlikte oturmaktadır.

İş ve geçim durumu: 70-80 dönüm tarlaları vardır. Buğday, arpa, yulaf ve mısır ekmektedirler. Gelecek yıl pancar ekmeği düşünüyorlar. 5 dönüm bağ, 5-6 dönüm şeftali bahçesi ve bir o kadar da bağları vardır. Tarlalarını üç yıldan beri traktörle sürüyorlar. Ot balyesi ve harman makineleri de mevcuttur. 6-8 mandaları bulunmaktadır. Mahsullerinin kendilerine yetecek kadarını ayırdıktan sonra kalanını Bandırmaya sevkedip satıyorlar. Kasaba içinde zengin diye ta-

nınmaktadırlar. Baba ve oğul yılın ancak 3-4 ayında tarlada çalışırlar (oğlu orta okulun ikinci sınıfına kadar okumuş, fakat hastalık yüzünden tahsilini yarım bırakmış; işinden çok memnun, "3 ay çalışma, 9 ay rahat" diyor). Kadınların işi daha devamlı: mısır, fasulya ayıklamak mahsulü ambarlara doldurmak, kış için zahire yapmak (erişte, tarhana, bulgur, kuskus, turşu, pekmez v.s.) hep kadınların işidir. Ayrıca tarlada da çalışmaktadırlar. Mahsulü toplamada ve ayıklamada aileler birbirlerine daima yardım etmektedirler. Bütün işler birlikte yapılıyor. Ev işi, ortalık temizlemeye gelince, yemek pişirme işi anneye aittir. Hamuru evde yoğurup ekmeklerini evde yapmaktadırlar.

Ev ve ev eşyası; ev kendilerininindir. 371 m². lik bir arsa üzerinde kurulmuş-tur (evleri yerdepeminden yıkıldığı için sonradan iki odalı bir ev, ayrıca bir mutfak bir de ambar yaptırmışlar) Kapıdan girince geniş bir avlu var, bir tarafında büyük bir toprak fın, diğer tarafta büyük küpler ve fıçılar bulunmaktadır. Küplerde pekmez ve turşu, fıçılarda ekin, tarhana, bulgur ve erişte saklanıyor.

Odalardan biri geline, öteki anne ve babaya aittir. Her iki oda da aynı tarzda döşenmiştir : yerde hasır, üstünde kilimler, yer minderleri, üzerlerinde işlemeli yastıklar var. Evde hem ocak hem de soba bulunmaktadır. Isınmak için odun yakılıyor. Elektrik ve akarsu yoktur. Yalnız avluda bir tulumba bulunmaktadır.

Çocukların bakımı: çocuklar oldukça serbest büyüyorlar; sokakta oynamalarına izin veriliyor. Ancak oldukça küçük yaştan iş hayatına atılıyorlar. 4-5 yaşında babaları ile tarlaya gidiyorlar veya evde annelerine mahsulün ayıklanmasında yardım ediyorlar. Bu da, serbestliklerine rağmen onların erkenden ciddi hayata girmelerine sebep oluyor. Ailenin çocuk üzerinde yapmadığı baskıyı iş hayatı yaparak onları, erkenden "kendini kurtarmağa" mecbur ediyor.

Dinî inançlar: Bütün aile dine bağlıdır. Ailenin bütün fertleri hergün namaz kılıyor, Ramazan ayında devamlı olarak oruç tutuyorlar. Yalnız çocuklar bu farzları yerine getirmek için zorlanmıyorlar. Dinî yükümlülükler ergin yaşında cemaat hayatına girince başlıyor.

3 — Diğer bir göçmen ailesi:

Umumî bilgi: aile 1951 yılı Bulgaristan göçmenlerindenidir. Anne, baba, bir kız çocuğu (15), bir erkek çocuğundan (9) ibaret bir ailedir. Baba, Bulgaristanda poturculuk yapıyormuş ve dükkânı çok iyi işliyormuş. 1951 de dükkânlarını satarak Türkiyeye gelmişler ve diğer göçmenler gibi hükümet tarafından Gönene yerleştirilmişler. Burada köylüler potur giymediği için baba Bulgaristandaki işine devam edemiyormuş. Kasap yanında 3-3,5 lira gündelikle çalışmakta, kadın da evin geçimine yardım etmektedir: kasaba içinden kendisine yorgan diktirenler pek çöktür. Kızları burada dikmiş öğrenmiş, bir de

dikiş makinesi almışlar, kasaba içine ve komşu göçmenlere dikiş dikiyor, parça başına 1,5-2-T.L. alıyormuş.

Ev ve eşyası: ev iki oda, bir sofa ayrıca eve bitişik bir mutfaktan ibarettir. Odalar tek pencerelidir. Birinde demir bir karyola, üzerinde temiz ve beyaz işlemeli örtüler var. Yerde Bulgaristandan getirdikleri kilimler serilidir. Bir masa ve sandıklar vardır. (Ev diğer göçmen evleri gibi kerpiç ve tuğla ile yapılmıştır). Öteki odada altı çekmeceli bir divan, üstünde işlemeli minderler, yerde yine kilimler vardır.

Sofada bir sedir, bir dikiş makinesi yerde yine hasır ve üstünde kilimler serilidir. Sofanın öbür ucunda tabak ve çanak dolabı görülüyor. Tabak olarak emaye kaplar kullanılmaktadırlar. Yemek pişirmek ve aynı zamanda ısınmak için kullandıkları saç bir sobaları, ayrıca bir de kömür sobaları vardır.

Mutfakta ise, öteki göçmen ve yerli evlerinde olduğu gibi topraktan ve tuğladan yapılmış bir ocak bulunmaktadır. Yaz aylarında yemeği mutfakta, kışın evin içinde pişiriyorlar. Ekmeklerini de kendileri yapıyorlar. Zahirelerini kendileri hazırlıyor ve anbarlarına yerleştiriyorlar ; bunlar bulgur, tarhana, erişte, turşu, pekmez v.s. dir. En çok yenen yemekler her çeşit çorba, bilhassa tarhana çorbası, bulgur pilâvı, eriştedir. Et nadiren yiyorlar. Yaz aylarında bunların yanında yaş sebze de yemektirler. Kahvaltıda daha çok çorba içiyorlar. Yemek yerde sininin içinde, bir kaptan ve elle yeniyor (kahve çay tüketimi azdır, misafire ikram içindir).

Tahsil durumu: anne ve baba eski yazı okumasını ve yazmasını biliyorlar. Erkek ayrıca yeni yazıyı da öğrenmiş. Gazete ve kitap (daha çok basit halk romanları) okuyor. Eve hergün bir gazete (Hürriyet) alınıyor. Kızları ilk okulu bitirmiş. Gazete ve kitap okumağa çok meraklı. Fakat annesi dikişleri kalıyor diye okumasına engel oluyor. Küçük oğlan ilk okulun ikinci sınıfında. O da okumağı seviyor.

Çocukların bakımı: küçük oğlan oldukça serbest büyüdüğü, sokakta oynamasına izin verildiği halde kız çok sıkı büyütülüyor : yalnız başına komşuya gitmesine, başı açık olarak sokağa çıkmasına müsaade edilmiyor. Aynı zamanda dinin gerektirdiği şeyleri yapmağa, namaz kılmağa, oruç tutmağa zorlanıyor. Çocuklar daha çok annelerinden çekiniyorlar. Çocukların eğitimi ve evdeki diğer meseleler üzerinde karar vermek anneye düşüyor. Erkek her işte karısının kararlarını yerine getiriyor. Meselâ kızları saçını permanant yaptırmak istemiş, babası razı olduğu halde annesi izin vermemiş.

Dini inançlar: aile dine çok bağlıdır. Anne ve baba günde beş vakit namaz kılıyor, ramazan aylarında devamlı olarak oruç tutuyorlar. Erkek Cuma namazlarını kaçırmıyor.

Buldukları yer üzerindeki kanaatleri : kadın Gönen'den memnun de-

ğildir. Hayatından da şikâyetçidir. Hükûmet kendilerine ev yaptırmış, fakat para yardımı yapmamış. Kadın kocasının ticaret yapmasını istiyor; resmî makamlar buna müsaade etmediği için üzüyor. Büyük şehirlere, daha çok İstanbulbula gitmek istemesi de bunun içindir. Şehirlerde kolayca para kazanılacağına inanıyor.

Gözeni yadırgadığını, burada kızların fazla açık giyindiklerini, başları açık olarak sokağa çıktıklarını, buna alışık olmadıklarını söylemekte, kendi kızının da onlara uyararak açılacağından korkmaktadır. Fakat bu halin büyük şehire temastan ileri geldiğini, ve şehre yerleşirlerse âdet değişikliği yüzünden sıkıntının artacağını düşünemiyor.

Gözen bölgesini şehir ve köy münasebetleri bakımından tetkik etmek başlı başına bir konu teşkil etmektedir. Elimizdeki malzeme, tetkik zamanı bu cihetin yeter derecede incelenmesine elverişli değildir. Çünkü her şeyden önce köylerden pazara gelenlerin şehir hayatı ile ve hükûmetle temaslarından doğan içtimâî hâdiselerin incelenmesi lâzımdır. Bu da: a) devamlı bir pazar ve panayır tetkiki ile; b) köylülerin hükûmet dairelerine müracaatlarının statistik ve grafikte gösterilecek tarzda incelenmesi ile; c) köylülerin işçi, hizmetkâr olarak veya evlenme yolu ile şehre yerleşenleri yahut işreti (mevsimlik) işler almak üzere köy ve şehir arasında gidip gelenlerinin tetkiki ile mümkün olabilir. Bunlar da bölge köyleriyle şehir (yani Gözen) arasındaki bu tarzda münasebetleri devamlı olarak tetkik edebilecek bir zaman ayırmakla temin edilebilir.

Bununla beraber iki yıl üst üste Gözen kasabası ve civarında birer hafta yaptığımız müşahedeler bize bu bölgede kasaba - köy münasebetini yalnız etnik tecanüssüzlük ve kültür birliğine doğru gidiş bakımından ele alma imkânını verdi. Umumiyetle bu bölge etnik bakımdan Anadolunun oldukça tecanüssüz bölgelerinden biridir. Burada hâkim unsur Türk olmakla beraber - evvelce gördüğümüz gibi - 1876-1951 arasında muhtelif tarihlerde Balkanlar ve Kafkasyadan gelip yerleşen veya hükûmet tarafından yerleştirilen nüfus bölgesinde mühimce bir yekûna varmaktadır.

A. Bu yerleşenlerden bir kısmı Rumeli veya Doğudan gelen Türklerdir. Onlarla yerliler arasında yalnızca ufak şive farkları ve bazı mahdut âdet ve teknik farkları vardır. Bunların iki kısmın kaynaşmasında mühim mani olmadığı görülmektedir. Göçmenlerin inşa tarzları, arabaları, bahçe kurma usullerinden bazı üstün vasıfların yerlilere geçtiğini de katmalıdır.

B. Yerleşenlerden bir kısmı çerkez, gürcü, pomak, v.s. gibi türkçeden başka diller konuşan zümrelerdir. Bunların islâmiyete kuvvetli bağlılıkları, aralarında alevî, v.s. mezheplerin hemen bulunmayışı, yerlilerle kaynaşmalarını kolaylaştırmıştır. Bu zümrelerden bir kısmı endogame iken sonradan exogame olmaya, türk köylerine veya şehre kız vermeye başlamışlardır. Bu da kaynaşmanın âmillerindendir.

C. Nihayet bu heterojen zümrelerden bir kısmı da dağınık olarak yerleştirilmişlerdir. Bunlar türk, çerkez, veya yerli ve rumeli Türkü, hattâ birçok menşelerden gelenlerden mürekkep nahiyeler ve köyler teşkil etmektedirler. Bu tarzda teşekküllerde içtimai temessül ve integration daha kolay olmaktadır. Buna ait en tam örnek olarak Sanköy nahiyesi ile civar köylerini verdik. Bölgenin bazı kısımlarında türk, gürcü çerkez köylerinin bir sıraya yerleşmiş olmasına rağmen integration'un bulunmayışı göze çarpan bir hâdisedir.

D. Etnik menşe ayrılığı aynı zamanda din ve mezhep ayrılığı ile birlikte bulunuyorsa yukarda gördüğümüz faktörlerin tamamen işlemesi güçleşmektedir. Meselâ Kocagöl köyünde bu vaziyeti gördük. Fakat tecanüssüz imparatorluk sisteminde millî bir kültürün yayılması endişesi hâkim olmadığı için, bu tarzda heterojenliklerin ortadan kaldırılması düşünülmüyordu. Otuz yıldan beri millî kültürün maarif, modernleşme, yeni teknik, v.s. vasıtasile köylere doğru yayılması bu mukavemetleri kırmaktadır. Bununla beraber bugün de memleketin mühim meselelerinden biri (başka bir çok memleketlerde olduğu gibi) bu etnik tecanüssüzlükten kültür tecanüsüne geçiş, bu heterojen zümrelerin temessülü meselesidir.

Gönen civarındaki örf ve âdet çeşitliliğine misal olarak, kasabadan pek uzakta olmyan bir sıra köylere ait bazı müşahedelerimizi karşılaştıralım:

Bu müşahedeler, bize, birbirine çok yakın yerlerde yaşayan (1-3 km. mesafe) bu köylerin çok çeşitli örf ve âdetlere sahip olduklarını, ve aynı pazar ve panayıra, aynı idari merkeze bağlı olmalarına rağmen içlerine kapalı yaşadıkları ve âdetlerinin birbirine nüfuz etmediğini gösteriyor.

Sanköy müşahedeleri (her ne kadar bucak ise de) göçmen mahallelerinde taassubun nisbeten gevşediğini, yerli-göçmen gerginliğinin azaldığını gösteriyor. Bu da muhtelif iskânın, yolun, mektebin, şehirle sık temasın neticesinde elde edilmiş gibi görünüyor.

Bir gürcü köyünde misafirleri erkek ve kadınlar birlikte karşıyorlar. Aynı odada ağırlıyorlar. Evin kızları kahve getiriyor. Hanım misafirlerle meşgul oluyor. Kıyafetleri şehir kılığı olmamakla beraber renkli, güzeldir. Yemekten sonra genç erkek ve kızlar misafirlere çalgı çalıyor ve mahalli oyunları oynuyorlar. Bu oyunlar erkek ve kızların karşılıklı iştirak ettiği, cadrille'e benzer oyunlardır. Bu sırada küçük oğlanlar bir tahta üzerine tempo vurarak birisi harmonique çalarak dansın ritmini temin etmektedir. Küçük gürcü çocukları (3-4 yaşına kadar) türkçe bilmiyorlar. Sokakta, çarşıda türkçe öğreniyorlar. Köyde mektep yok. Halk yolsuzluktan ve mektepsizlikten şikâyet ediyor. "Kış başınca dere taşar, şehirle her türlü temas kesilir; köy aylarca münzevî bir hayat yaşar" diyorlar. Görülüyor ki yolsuzluk ve mektepsizlik türkçenin gürcü köyüne esash olarak girmesinin başlıca mânileridir. Gönen pazar ve panayırına daima gittikleri ve ev-

lenme suretile de temasta oldukları için köyde türkçenin esash olarak yerleşmesine sebep yoktur. Halkta yabancıya, misafire, türk kültürüne karşı hiç bir psikolojik mukavemet eseri görülüyor. Tersine, gençlerin dans ve oyunları sırasında söyledikleri “mâni katarları” tamamen türkçedir, ve bildiğimiz mâni-lerdir.

Bir Rumeli göçmen köyünden geçiyoruz. Meydanda, sokaklarda tek bir kadın, hattâ kız çocuk görülüyor. Kadınlar hanım misafirlerden bile kaçıyorlar. Misafirler hiç bir eve davet edilmiyor. Köyün kahvesinde oturuyorlar. Erkekler bir az ürkek, yavaş yavaş yaklaşıyorlar. Misafirlerin alâkalarını çeken şeyele kısa ve kapalı cevaplar veriyorlar. Köyün mektebi vardır. Halk mutaassıptır. Yakın köylerle teması azdır.

Çerkes köyünde köy odası ve kahvede karşılaşma ikinciden pek farklı değildir. Fakat sonradan misafirler evlere davet ediliyor. Evlerde kaç-göç yoktur. Halk İstanbul tarzına yakın bir şekilde yaşıyor. Aileler arasında bariz bir derece farkı vardır. Asalet ve zadegânlığa çok ehemmiyet veriliyor. “Kocagöl” köyünde kaç-göç olmamakla beraber (çünkü hristiyanlıklar) halk - umumiyetle - misafire karşı vahşi ve çekingendir.

Fakat düğün, v.s. vesilesile misafirleri ağırılıyorlar. Hususi âdetleri pazar günü ve düğünlerde belli oluyor.

DEREKÖYÜ :

Köy, Gönen çayının bir kolu olan Keçi deresinin kenarında kurulmuştur. 178 evden ibarettir. Nüfusu, 1950 nüfus sayımına göre 648 dir. Ahalisini “93 muharebesi” diye tanılan 1876 Türk-Rus savaşında Kafkasyadan gelen çerkezler teşkil etmektedir. Çerkezlerin, “Ubuk” kolundan imişler. İstiklâl savaşında çıkan çerkes isyanlarına bu köyden bazı kimseler katıldığı için savaş bitince köy dağıtılarak ahali doğu Anadolu köylerine gönderilmiş. İki yıl sürgün hayatından sonra köylerine dönebilmişler. Evlerini harp yüzünden harap ve yağma edilmiş buldukları halde yeniden kurmuşlar. O zaman köy 80 evden ibaretmiş. Ev sayısının gündengüne artışı (her yıl 10 kadar artıyormuş) yalnızca nüfusun çoğalması ile değil göçmenlerin (Rumeli Türkü) gelmesi ve dağlardaki köylerden Dereköyüne gelip yerleşen ailelerin çok sayıda olması ile açıklanabilir.

Sonradan gelen göçmenler 50 ev kadar tutmaktadır. Bunlar 20 yıl önce Bulgaristandan gelen Türklerdir. Hükümet tarafından köylere dağıtılmışlar, bu arada bir kısmı da Dereköyüne yerleştirilmişlerdir.

Dağlardaki köylerden inenler ise geçim sıkıntısı yüzünden gelmişlerdir: bu köylerin halkı ormancılıkla geçinmektedir. (Beyoluk, Şaroluk, Hodul, Çımsı, Tahtalı, İncirli v.s. köyleri) ormanların gün geçtikçe azalması yüzünden bu köylerde yaşama güçleşmekte, bu yüzden her yıl bir kaç aile köylerini bırakarak

ova köylerine, bu arada Dereköyüne de gelmektedirler. Keçilerin fazla oluşu ve civarda linyit v.s. gibi yakacak maddelerin bulunmayışı ormanların azalmasına sebep olmaktadır. Dereköyüne yakın sırtlarda da ormanlar eskisine nispetle yarın-yarıya azalmış durumdadır.

Köyde esaslı geçim tarzı tarım ve bunun yanında hayvan yetiştirmedi. Tarlalar köye yakındır; arazi çok münbit ve verimlidir. En büyük arazi parçası 100-150 dönüm, en küçüğü ise 15-20 dönümdür. Köy halkının % 50 sini küçük arazi sahipleri teşkil etmektedir. Hiç arazisi olmıyanlar ise nüfusun % 15'idir. Her çeşit tahıl, bilhassa buğday yetişmektedir. Meyvecilik te iyi bir durumdadır. Bu topraklarda en çok kavun ve karpuz yetişir (ağırlığı 18 kiloya varan karpuzlar çıktığını söylüyorlar).

Tütün ve pamuk yetiştirmeği de denemişler; fakat tütünün yaprağı büyük ve damarlı olduğu, pamuğun da kozaları daha açılmadan kış bastırıldığı için muvaffak olamamışlar.

Köyde yalnız iki ailenin traktörü vardır. Diğerleri bunlardan faydalanabilirler. Fakat sapan da kullanılmaktadır.

Tarlası olmıyanların bir kısmı, hayvan yetiştirmekle geçiniyorlar : bilhassa büyük baş hayvanlar yetiştiriliyor. Sayıları günden güne arttığı için köyde otlaklar darlaşmıştır. Saman kıtlığı vardır.

Köyde hayvanlara bakmak için iki bekçi, bir kâhya bir de boğa çobanı vardır. Sığır çobanları erzak, diğerleri, yeme-içme dahil, 65 lira aylık alırlar.

Tarlası olmıyanların diğer bir kısmı da gündelikle veya ortakçı olarak başkalarının tarlalarında çalışırlar. Gündelikle çalışanlar günde 2-3 lira alırlar. Bu miktarın azlığı yüzünden tarlası olmıyanların bir kısmı civar köyler veya kasabalarda işçi olarak çalışmaktadırlar. Gönen bölgesinden başlayarak Manisa, hattâ İstanbul'a kadar giderek tuğla harmanlarında, inhisarlarda, su işlerinde v.s. çalışarak 6-8 lira gündelik alabilmektedirler. İş için başka yerlere gidenler Martla Eylül ayları arasında çalışırlar; Eylülle Mart ayı arasında köylerinde kalırlar ve iş yapmazlar. Sayıları da çok değildir: 20-30 arasında değişir.

Memurluk ve müstahdemlik için köyden ayrılanların geriye döndükleri pek görülmemiştir. Bunlar gittikleri yerlerde aileleriyle birlikte yerleşirler. En çok İstanbul'a gitmektedirler. Köyden bu şekilde ayrılanların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bilhassa, ilk tahsilini bitirdikten sonra başka yerlere gitmek isteği gençlerde çok kuvvetlidir.

Köyde elde edilen mahsulün fazlası civar bölgelere, bilhassa Gönen ve Bandırma'ya sevk edilir. Daha çok buğday, kavun ve karpuz gönderilir. Nakliyat Gönen, Bandırma v.s. gibi yerlerden gelen mal sahiplerinin kamyonlarıyla yapılır. Ayrıca köyün de bir kamyonu vardır.

Dışardan daha çok giyim eşyası alırlar. Bir de fabrika eşyası büyük şe-

hirlerden gelmektedir. Köyde iki bakkaldan başka dükkân yoktur. Yalnız her yıl dere kenarındaki düzlükte bir panayır kurulur. (1) Bu panayıra civar köylerin hemen hepsi katılır.

Çiftçilik ve hayvancılığın yanında kısmen avcılığa da yer verilmektedir. Daha çok tavşan ve keklik avlanır. Dereye Akbalık, Kızılkanat v.s. gibi tatlı su balıkları avlanmaktadır.

Eğitim durumu : köyde 5 sınıflı bir ilkokul vardır. İlk öğretimi bitirenler, umumiyetle okumaya devam etmemekte, köyün iş hayatına katılmaktadırlar. İlk öğretimini bitirenlerden son yıllarda ancak iki kişi orta okul ve liseye girmiştir.

Köyde kitap okuyana pek rastlanmıyor. Esasen herkesin faydalanabileceği bir “kitaplık” yoktur. Okulda bile kitaplık bulunmamaktadır. Buna karşı hayli gazete okunuyor. En çok “Yeni sabah” ve “Cumhuriyet” gazeteleri okunmaktadır.

Sağlık durumu : verem ve sıtma gibi hastalıklar görülmemektedir. Son yıllarda herhangi bir bulaşıcı hastalık ta görülmemiştir. Hastalık halinde kaza merkezine gidiyorlar. Gerektiği zaman Nahiyeden doktor ve ilaç getirtilebiliyor. Sağlık memuru köye 15 günde bir gelmektedir.

Üç-dört köye bir ebe düştüğü için, doğumlarda eskiden ebelik etmiş veya eli bu işe yatkın olan yaşlı kadınların yardımı çok oluyor. Köy içinde yılda 20-30 doğum olmaktadır. Çocuk ölümleri azdır. Yılda 1-2 yi geçmez. Erginler arasında da ölüm az görülmektedir. Köy halkı, umumiyetle sağlam, sıhhatli insanlardır. 80 lik ihtiyarlar bile hâlâ dinç görünmektedirler.

Köyün sağlık bakımından endişeyi gerektirecek biricik durumu içme suyunun olmaması, halkın dere suyunu içmek zorunda kalışdır. Bu su pistir ve filtreden de geçirilmemiştir. Köye oldukça uzakta bir kaynağın bulunduğunu, fakat suyu köye getirtebilmek için çok para gerektiğini söylemektedirler. Bununla beraber “bu iş için uğraşdıklarını” ilâve ediyorlar.

Köy içinde komşuluk münasebetleri : köy halkı birbirine bağlıdır ve iyi geçinmektedirler. Her fırsatta birbirlerine yardım etmektedirler. Erkekler boş zamanlarında kahvede oturup konuşarak, tavla, kağıt v.s. oynayarak veya radyo dinliyerek vakit geçirirler. (Köyde halen iki kahve vardır. 10 yıl öncesine gelinceye kadar ise hiç kahve yokmuş. Köyün yaşlıları kahve hayatının gençleri tenbelliğe sevkettiğini söylemektedirler) Kadınlar ise birbirlerine sık sık ziya-

---

1) Panayır “Sarıköy” ve diğer türk köyelerine aitmiş. İki yüzyıllık bir tarihi varmış. Bu civardaki yerli köyelerinin münasebetinde mühim rolü olduğu görülüyor.

Gönen'e giriş.

Gönen'in sokaklarından birinden bir köşe

Gönen, Çarşı'dan bir görünüş

Gönen, Ortaokul (yerdepreminden zarar görmüş halile)

Gönenin depremde yıkılmış olan cami'i

Gönen, Yerdepreminden sonra yapılan banka evleri (70 evler)

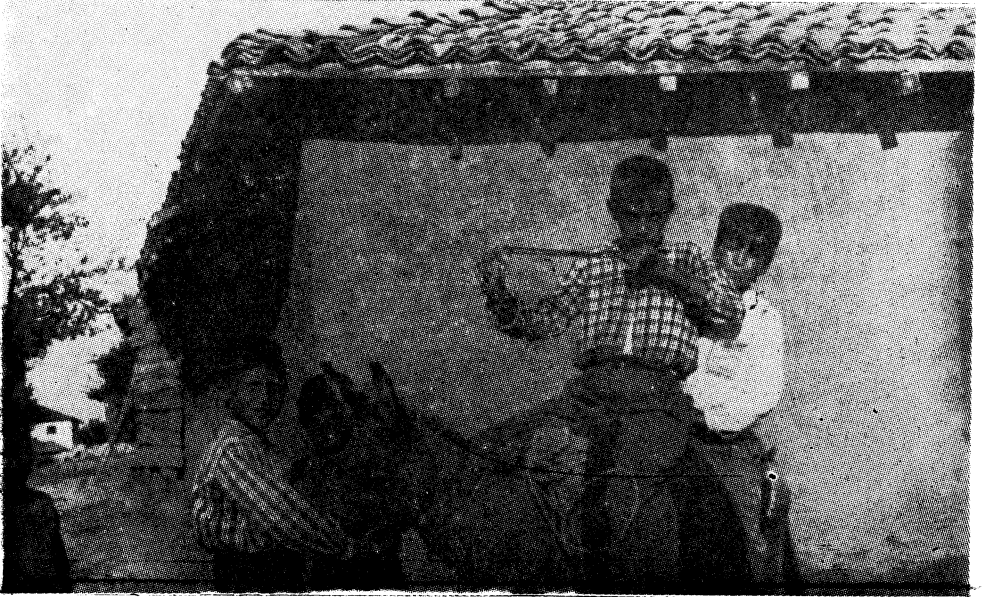
Gönen, Yeni göçmenlerin evleri (1951 de gelenler)

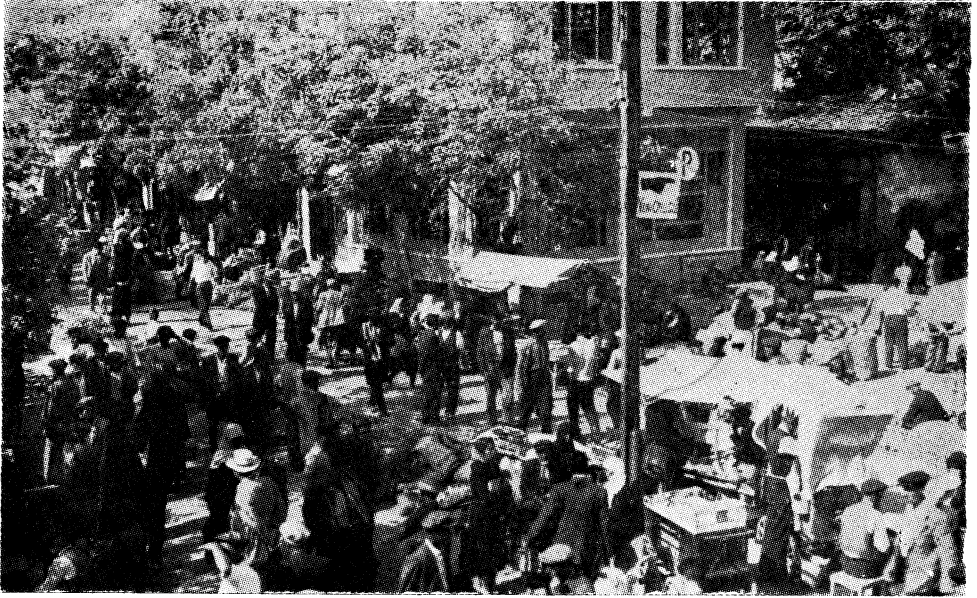
Gönen, 1951 de Rumelinden gelen göçmenlerin çocuklarından bir kaç

Gönen, Plevne mahallesi (93 muharebesi göçmenlerinin bulunduğu mahalle)

Gönen, "Plevne" mahallesi göçmen çocukları

Gönen, Pazaryeri

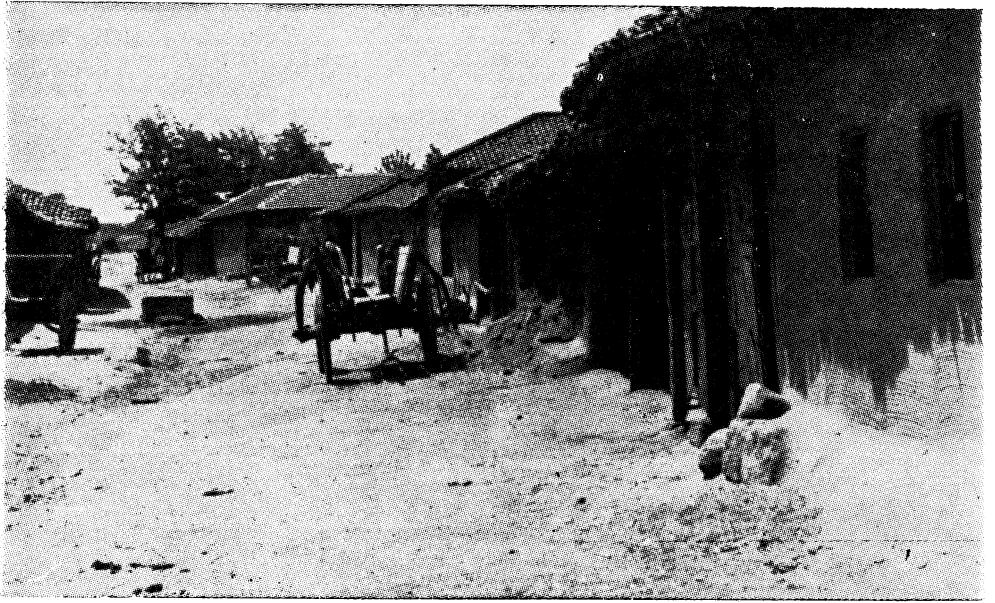

Gönen, Pazara gelen köylüler

Gönen, Pazar yerinin kurulduğu ana caddeye giriş

Kazaqlar köyü sokaklarından birinin görünüşü

Kazaklar köyü: İki genç kazak kadını çocuklarıyla bir arada

Kazaklar köyü: Gelinle güvey sağdırlar ve köy çocuklarıyla birarada

Kazaklar köyü ortadakiler gelinve güveydir

Kazaklar köyü: Genç, yaşlı ve çocuklardan bir gurup. (ortadaki gelinle güveydir)

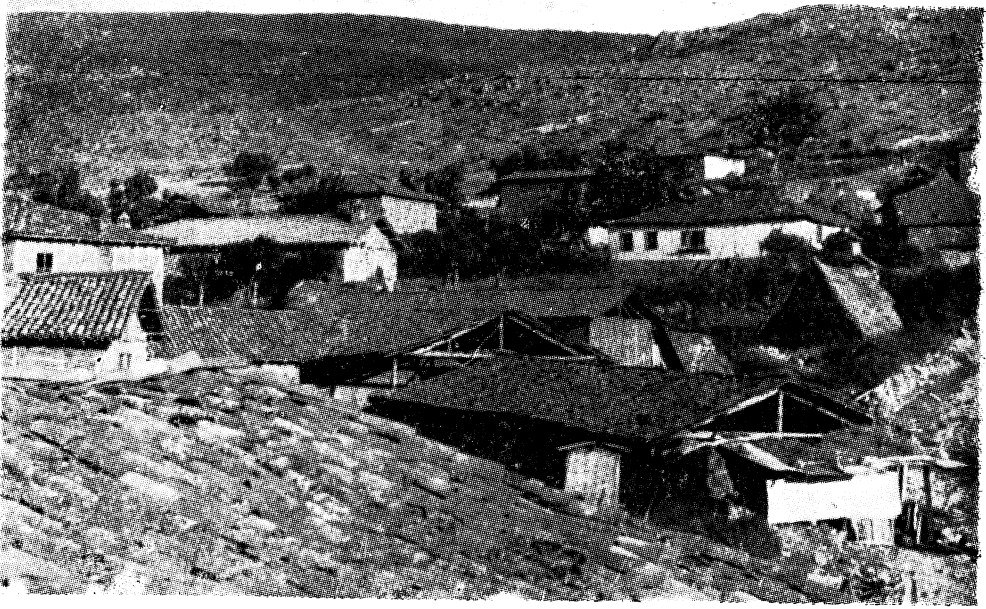
Kazaklar köyü çocukları (Sağ köşedeki Türk öğretmenin çocuğudur).

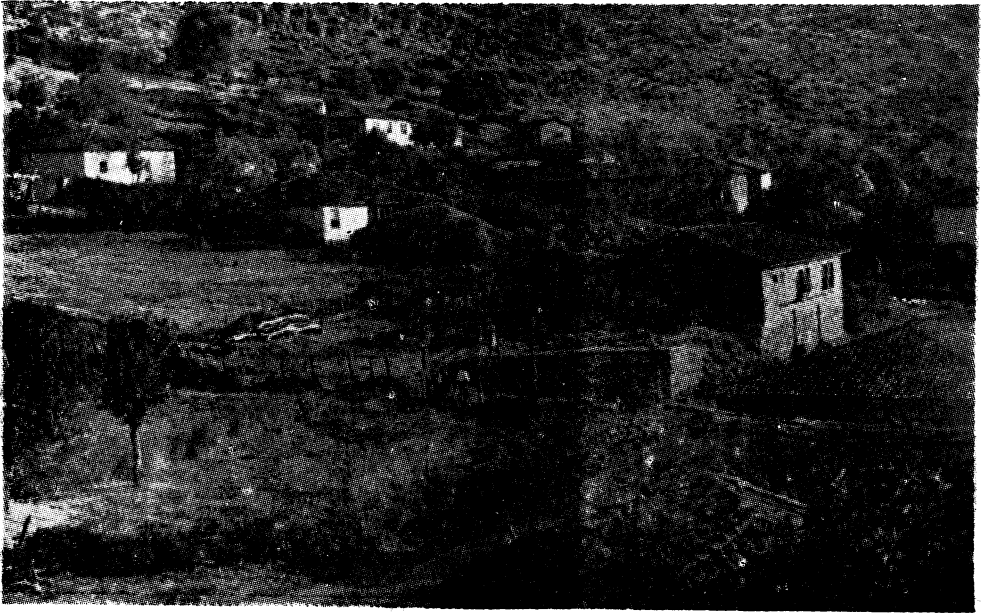
Kazaklar köyünden bir ihtiyar misafirlerle beraber

Kazaklar köyü: Gelin tetkiki yapanlardan bazılarıle beraber

Dereköyünün tepeden görünüşü

Dereköyünün yukardan görünüşü

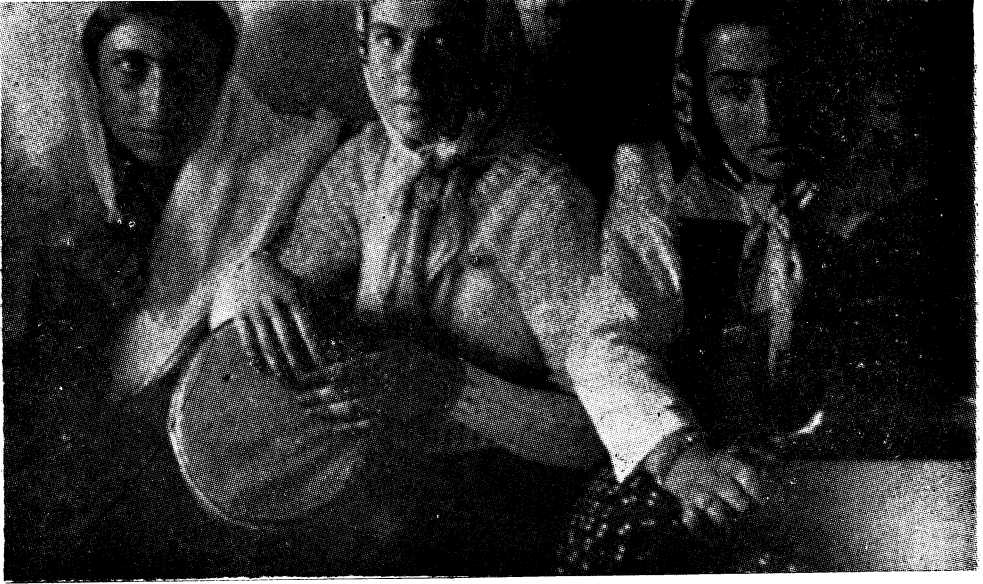
Dereköyünde (çerkes) düğüne gelenler ve eğlenenler

Dereköyü: (Çerkez köyü) düğünde eğlenenler

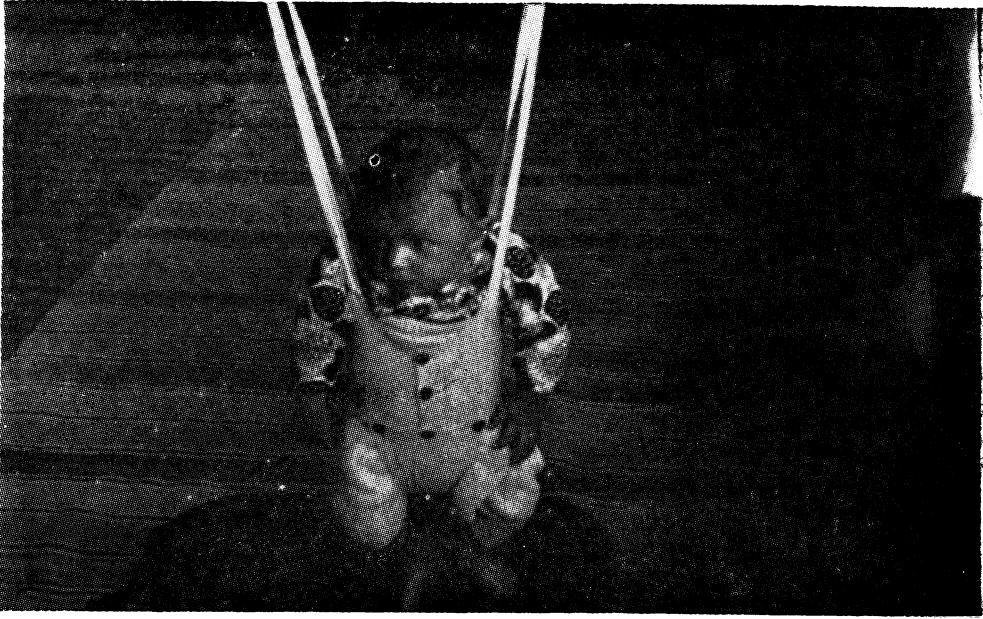

Gürcü köyü gençlerinden bir grup (ortadaki ve soldan 2 ci öğrencilerimizdir)

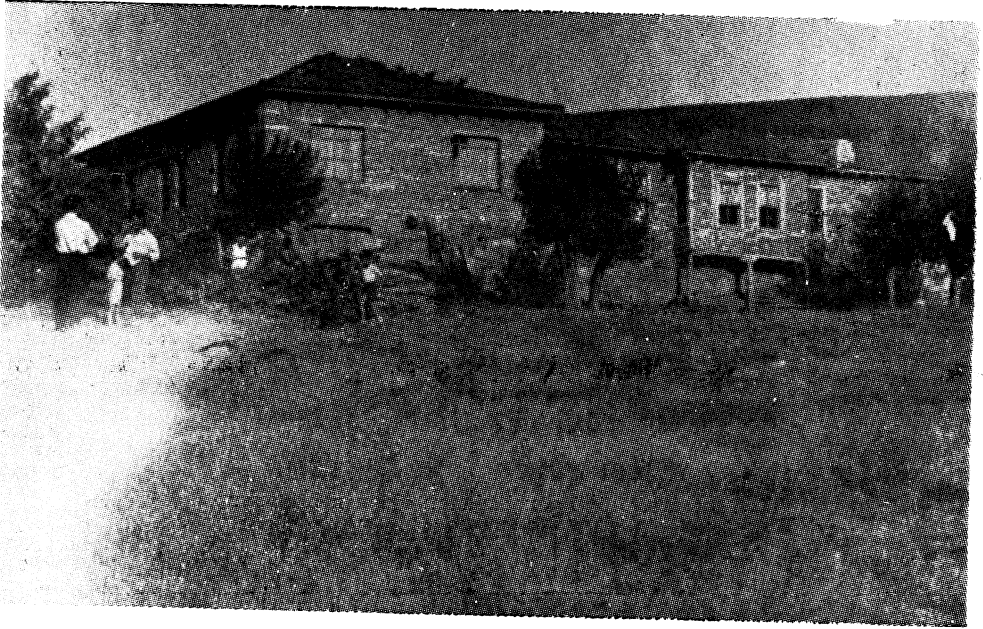

Babayaka Gürcü köyü kızlarından bir kaçı

Gürcü köyünden küçük bir çocuk "hoppala" nın içinde

Gürcü köyü gençlerinden eğlenen bir grup

retler yaparlar. Genç kızlar ve genç erkekler de, bilhassa yaz gecelerinde, bir araya toplanarak, oyunlar oynayarak eğlenirler.

Köy içinde kavga, yaralama, hırsızlık gibi suçlar pek görünmemektedir. En çok görülen suç kız kaçırmadır. Fakat bu da çok kere kızın isteğine olduğu için neticede iki ailenin uzlaşması ile biter.

Köyün komşu köylerle münasebeti de iyidir. Hiç bir köyle arası açık değildir. Yalnız köy içindeki göçmenlerle pek temasları olmadığı görülüyor. Dağda bir Yörük Dereköyü varmış. Onunla temasları olurmuş.

Evlenme âdetleri : erkek çocuklar evlendikten sonra babalarının evinde oturmakta devam ediyorlar. Fakat baba öldükten sonra gelinler veya kardeşler arasında anlaşmazlık baş gösterirse ayrı ev açıyorlar.

Evlenme umumiyetle kız kaçırma ile başlıyor. Fakat bu, zor değil kızla erkeğin birbirleriyle anlaşması sonunda oluyor. Evlenmede soyun önemi (yani küfüv olmak mecburiyeti) çoktur: bir erkek kaçıracağı kızın aynı soydan olmasına dikkat eder. (Herkesin soyu bellidir ve soy bakımından çok eski aileler vardır. Asalet yalnız baba soyundan gelir). Kızı kaçırdıktan sonra erkek onu kendi akrabasından birine teslim eder. Kendi evinden birisini de kızın babasına yollar. Bu kimse kızın babasının gönlünü almağa çalışır ve izin koparabilirse nişan, hemen arkasından da düğün yapılır. Düğün Cumartesi akşamı başlar. Köy içinden herkes düğüne davetlidir. Ayrıca başka köylerden de arabalarla misafirler gelir. Bunlar getirdikleri hediyeleri arabaların önüne asarak teşhir ederler. Hediyelerin üzerine (güçlerine göre) kâğıt paralar da iliştirirler. Düğünde zurna ve davul bulundurulması âdettir. Düğün yemeği et, fasuya, pilâv ve sütlâçtır. Kadınlar evde, erkekler bahçe veya köy meydanında toplanırlar. Düğünde gelin ortaya çıkmaz. Erkeklerle içki de ikram edilir. Gece genç kızlar ve erkekler bir arada çerkes oyunları oynarlar : içlerinden biri akordeon çalar, diğeri değneklerle ona tempo tutar. Erkeğin kaldırdığı herhangi bir kız mutlaka oyuna kalkmak zorundadır. Kalkmazsa hakaret telâkki edilir. Ve erkek oturuncaya kadar oynamak zorundadır.

Düğün Pazar akşamı sona erer.

Çeyizi önce tamamen kızlar getiriyormuş : şimdi ise kızlar yalnız giyecek şeyleri getiriyor (bu elbiselerin bir kısmı erkek tarafının kadın akrabalarına dağıtılıyor); geri kalan bütün eşyanın temin edilmesi erkeğe düşüyor. Erkek ayrıca kız tarafına da hediyeler vermek zorundadır : kayın biraderine takımı ile beraber bir at, diğer erkeklerle tabanca hediye eder. Bunlardan başka kızın ailesine öküz, inek v.s. verir veya para yardımında bulunur.

Kızlar evleninceye kadar serbest gezerler. Fakat evlendikten sonra çok sıkı bir hayata girerler. Gelin evlendikten sonra tamamiyle kaynanasının veya kayınbabasının nüfuzu altına girer. Gelin otorite sahibi olamaz. Kız veya erkek ço-

cuğa sahip olması farketmez. Kaynanasına ve kayınbabasına hizmet etmekle mükelleftir. Düğünden ancak altı ay veya bir yıl sonra sokağa çıkabilir. İlk olarak kocasının ailesinden birinin nezareti altında babasının evini ziyarete gider ve oraya giderken kendi ailesine kayınbabasının verdiği hediyeleri götürür. Buna karşı kocasının evine dönerken de babasının verdiği hediyeleri getirir. Hediyelerin karşılıklı olması çok mühimdir.

Çerkezler eskiden yalnız kendi aralarından evlenirlermiş; Şimdi ise oldukça kanşmağa başlamışlardır. Umumiyetle kızlar İstanbul'a veya başka büyük şehirlere gelin gitmek istedikleri için çok kere Çerkes olmayanlarla evleniyorlar. (1)

Mirasın bölünmesi : toprağın bölünmesi kız ve erkek çocuklar arasında eşit bir şekilde yapılıyor. Ev ise erkeğe kalıyor. Mirastan kızlar daha çok para, erkekler ise mülk alıyorlar.

Köyün siyasetle ilgisi : siyasî hayatla ilgi az görünüyor. (Fakat bunu kısa zamanda tetkik etmek hayli güç olduğunu da katmalıyız.) Bir dereceye kadar D. P. seçim zamanlarında köy içinde hareket ve heyecan olmuş, fakat umumiyetle parti münakaşaları görülmemiş olduğu söylenmektedir.

Köyde en çok " Yeni Sabah " ın okunması (o sırada muhalif gazete olduğu için) muhalefet temayülünü hissettirebilir. Bu konudaki soruşturmalara, köylüler kısa ve kifayetsiz cevaplar veriyorlar.

Köyde kadınların, ve kısmen erkeklerin kıyafeti İstanbul kıyafetidir. Kadınlar modaya uygun giyinmekte ve erkekten kaçmamaktadır.

"KOCA GÖL" KÖYÜ :

Köy Anadolunun batısında, Marmara denizinin güneyindeki " Manyas " gölünün güney-batı kenarında kurulmuştur. Ahalisinin esasını Büyük Petro zamanında Rusyadan gelmiş olan " kazaklar " teşkil etmektedir. Bunlar Rusyadan iki kol olarak çıkmışlar, bir kolu buraya, diğeri orta Anadoludaki Koçhisar gölünün kenarına yerleşmiştir. Rusyadan çıkmalarının sebebi olarak o zaman sakal kesme mecburiyetinin konulması gösteriliyor : sakallarını kesmedikleri için kilisenin aforozuna uğramışlar ve bu yüzden memleketlerini terketmek zorunda kalmışlardır. Geldikleri tarihtenberi, burada, kendi içlerine kapalı bir çevre olarak yaşamışlar ve tamamen Rusyadaki âdetlerine, gelenek-

(1) Çerkezlerin İstanbulla gelin gitmelerine Osmanlı Hanedanının ve onların takliden eski nüfuzlu ailelerin oğullarına Çerkez gelin almaları sebep oldu. Saraya ve büyük konaklara " intisab " eden Çerkezler bundan faydalandılar : bu önce içtimai seviyelerine tesir etti. Büyük şehir âdetlerine alıştılar; sonra kapalı cemaat olmaktan çıktılar. **Exogamia** sayesinde Çerkezlerin Türklerle ihtilâti ve muhite intibakı kolaylaştı.

lerine bağı kalmışlardır. Köydeki iki kilise mensupları da bazı dinî âdetler bakımından birbirinden ayrı yaşamakta ve uzlaşmamaktadırlar.

Köyde esash geçim tarzı balıkçılık ve bunun yanında ziraattir. Erkekler Manyas gölünde, fakat daha çok (Beyşehir gölü gibi) uzak yerlere giderek balık avlamaktadırlar. Gerek Manyas'ta, gerek gittikleri yerlerde başka tüccarların hesabına çalışarak tuttıkları balıktan bir miktar kâr almaktadırlar. Gurbete gitme mevsimi sonbahardan ilkbaharın sonlarına kadar sürmektedir. Marmara ve Karadeniz kıyılarına, Türkiyedeki bütün göl ve nehir kıyılarına giderler. En çok gittikleri yerler Söke, Çıldır, Enez ve Akşehirdir. Çocuklu olmayan kadınlar da balık yarmak, erkeklerine hizmet etmek için aynı yerlere gitmektedirler.

Ziraatle, tarla ve bahçelerin ekimile daha çok kadınlar uğraşmaktadır. Köyde halkın % 70 inin kendi arazisi vardır. En küçük arazi 15-20 dönümden başlar ; en büyük toprak sahipleri ise 1000 dönüm civarında araziye sahip olanlardır. Hiç arazisi olmayanlar çobanlıkla, ortakçılıkla (başkalarının tarlalarında çalışarak emeği karşılığında para almakla) veya sırf balıkçılıkla geçinirler. Köyde ayrıca geniş otlaklar da vardır. Bunlar bütün köye aittir ve köylünün ihtiyacını karşılayacak miktarda kocabaş hayvanın beslenmesini temin eder.

En çok yetiştirilen mahsuller fasulya, mısır, ay çiçeğidir. Kışın göl taşıdığı için, sular çekilince toprak fasulya ve mısır ekimine çok elverişli bir hale gelmektedir. Bunların yanında buğday, arpa, yulaf ve bakla da ekilmektedir. Bahçelerde ise her çeşit sebze, yazın bilhassa bol miktarda kavun, karpuz yetiştirilmektedir. Sulama için gölün suyundan faydalanırlar.

Elde edilen mahsulün ihtiyacı karşılayacak kadarı köy içinde sarfedilir. Fazlası en yakın kasabalarda, Gönen (köye mesafesi 35 km. dir), Bandırma (30 km.) ve Manyas (20 km.) ta kurulan pazar ve panayirlarda satılır. Köylüler kendi mahsullerini buralarda satıp karşılığında kumaş, manifatura eşyası, tabak-çanak, şeker, tuz, pirinç ve şarap alırlar. Bilhassa şarap köyde çok sarfedilir. Kadın, erkek hepsi hergün yemeklerde şarap içerler. Düşün v.s. me-rasimlerde şarap sarfiyatı daha da artmaktadır.

Ayrıca her Pazar günü köy içinde bir " pazar " kurulmaktadır : bu pazara civar köylerden ve kasabalardan gelenler olur. Köylüler daha çok odun, kuru yemiş, pirinç, bulgur v.s. gibi kuru zahire, kasabadan gelenler ise bilhassa kumaş getirirler. Burada alış veriş para karşılığında yapıldığı gibi, bazan eşya mübadelesi şeklinde olmaktadır : bu ikincisi istenilen malı en ziyade fasulya ile değiştirerek yapılmaktadır.

Eski kazak köyü 170 haneden ibarettir. Ayrıca köyün kuzey batısına doğru yeni yerleştirilmiş 40 hane kadar da Türk ailesi vardır ki bunlar köyün yeni bir mahallesini teşkil ederler. Kazakların evleri gölün kıyısına paralel

olan bir ana sokakla, buna dik olarak inen iki sokak üzerine sıralanmıştır. Evler bir katlı ve kerpiçtir. İççe geçen iki veya üç odadan ibarettir. (Odalar birbirine kapı ile bağlıdır ve bir sıraya uzanır) Dam tuğladan, tavan tahtadandır. Duvarlar içten beyaz toprakla sıvanmıştır : bu sıva henüz yaşken üzerinden parmakla geçilmiş, böylece kurduğu zaman çizgili, süslü bir şekil alması sağlanmak istenmiştir. Döşeme topraktır: bunun için evvelâ üzeri hasırdan örülmüş örtüler, sonra kilimlerle örtülmüştür. Bu hasır ve kilimleri civar köylerdeki göçmenlere dokutmaktadırlar. Ev eşyası karyola, masa, dolaplar, bir-iki sandalye, üstü renkli basma kumaşlarla kaplanmış tahta bir sedir ve yastıklardan ibarettir. Her evde, evin bir odasında ısınmayı sağlamak için yapılmış hususî ocaklar vardır. Bu ocakları kendileri yapmaktadırlar (tuğladan yapılıyor ve üzeri toprakla sıvanıyor). Yakacak olarak odun kullanılmaktadır.

Mutfak eve bitişiktir veya bahçenin aynı tarafındadır ; kapısı daima ayndır. Mutfakta da ayrıca bir ocak vardır ve bu aynı zamanda ekmek pişirmek için fırın olarak kullanılmaktadır. Mutfağın yanında kışık zahireyi saklamak üzere ambar olarak kullanılan aynı bir oda daha bulunur. Zahire çok büyük sepetler içinde saklanır. (Bu sepetleri çingenelere ördürtüyorlar).

En çok yedikleri yemek balık (bilhassa balık çorbası), fasulye, pilav, ve hamur veya undan yapılmış çeşiti çorbalarıdır. Daha çok masada, nadiren yerde oturarak yemek yerler. Herkesin aynı bir tabağı, çatal ve kaşığı bulunur. (Bunu kaydetmemizin sebebi göçmen ve türk yerli köylerinde daha çok yerde ve sini üzerinde yemek yemenin adet oluşundandır). İçme suyu olarak gölün suyunu kullanmaktadırlar.

Kıyafetleri : ilk yerleştikleri zamanki kıyafetlerini olduğu gibi muhafaza etmektedirler. Erkekler pantolon ve dik yakalı, yandan ilikli, belden kuşakla bağlanan kazak gömlekleri giyerler. Kadınların elbiseleri ise bir çok renkli kumaşların birbirine eklenmesi suretile dikilmiştir. Bilhassa renk çeşitliliği ve süsler göze çarpmaktadır. Kadınlarda hâkim renkler kırmızı, sarı ve yeşildir. Bu elbiseler bol ve uzun kollu, uzun etekli, kapalı yakalıdır. Elbisenin üstünde ayrıca renkli, çiçekli basmalardan dikilmiş önlükler takılıdır. Başlarını yine renkli -ekseriya koyu sarı- örtülerle örterler. Umumiyetle çıplak ayak gezmektedirler. Çocuklar da aynı şekilde giyinirler.

Dilleri : Eski slav dialektleriyle konuşuyorlar. Yaşlılar ve orta yaşlılar pek az türkçe biliyor; çocuklar okul çağına gelinceye kadar hiç türkçe bilmiyorlar. Eskiden tahsil mecburiyeti olmadığı için kapalı cemaat olarak kalmışlar ve Türkçe öğrenmemişler. Fakat şimdi ilk tahsil Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre mecburi olduğu için türkçeyi ilk okul yaşında öğreniyorlar. Köyde yakın zamana gelinceye kadar ilk okul bulunmamakta imiş. Ancak 6 yıl önce mektep yapılmış. Halen 3 sınıflıdır, 3 öğretmeni ve 170 öğrencisi bulunmaktadır.

Dinleri : halk ortodoks mezhebinin bir koluna bağlıdır. İki kiliseleri vardır. Köy halkının bir kısmı birine, bir kısmı diğerine bağlıdır. Dinî inançları şiddetli taassup derecesinde kuvvetli, dinî âdetlerine sıkıdan sıkıya bağlıdır. Pazar günleri herkes muntazam bir şekilde kendi kilisesindeki ayinlere katılmaktadır. Dört yıl önceki şiddetli yer depreminde kiliseler yıkıldığı halde kısa bir müddet içinde her ikisini de tamir etmişler, ayrıca İstanbuldaki Rum Patrikhanesi ile de temasa geçerek Patrikhanenin yardımını temin etmişlerdir. Kiliselerden biri ötekinden daha büyüktür. Büyüğünde tarihi bir çan bulunmaktadır : üzerindeki yazıya göre bu çan 1879 tarihinde Moskova'dan getirilmiştir.

Evlenme âdetleri : daima kendi aralarında (endogamique) evlenmektedirler. Türklerden ne kız alırlar, ne de onlara kız verirler. Bazen de Koçhisar gölü kenarındaki kazaklarla evlenmektedirler. Evlenme, merasimi nişan, nikâh ve düğün olarak üç safhadan geçmektedir : nişanlanma umumiyetle çok küçük yaşlarda olur.(1) Hatta bazen kız ve oğlan henüz beşikte iken nişanlanır. Nikâhta, önce resmî nikâh (bu en yakın nahiyede, Şevketiyede olmaktadır) sonra kilisede merasimle dinî nikâh yapılmaktadır. Düğün nikâhtan hemen sonra yapılabileceği gibi, mevcut şartlara göre daha ileriye bırakılabilir. Düğün merasimi üç gün sürmektedir: birinci gün yalnız kadınlar arasında toplantı yapılır ve bu toplantıda kız tarafı erkeğin ailesinin kadın tarafını ağırirlarlar. İkinci gün erkek ve kadın tarafı hep beraber erkeğin evinde toplanırlar ve gelini alırlar. Üçüncü gün erkeğin evinde yalnız erkekler toplanır. Düğünden hemen sonra gelen ilk hafta içinde de gelin ve güvey her iki tarafın yakın akrabalarını ziyaret ederler, ve onlar tarafından ağırirlanırlar. Sofrada bilhassa tavuk, kuru yemiş, şeker ve şarap bulunur. Şarap şu şekilde dağıtılır : gelin, güvey ve sağdıç yanyana ayakta dururlar; sağdıç şarabı bardağa doldurur, eğilerek güveye, o da aynı şekilde geline verir. Gelin de her bir misafirin önünde eğilerek bardağı uzatır. Gelin ve güveyin kıyafeti : gelin çok renkli kumaştan süslü bir elbise giyer; başına iki boynuz takılır : bu âdet çok eski zamanlardan gelmektedir ; ne zamandan beri ve niçin yapıldığını bilmemektedirler. Sorduğumu zaman sadece “âdet olduğu için yapıyoruz” cevabını aldık. (2) Bu boynuzların üstünü sarı renkli ince bir kumaşla örtüyorlar. Gelinin alınına tüyler takılıyor, boynuna da sıra sıra para diziliyor. Güveye gelince, o, dar bir pantolon

---

(1) Bu âdet bir çok kavimlerde vardır. İndonesia aile kültürünün esasını teşkil eder. Eski Türklerde ve şimdi Anadolu'da da “beşik kertme” âdeti diye görülmektedir. Fakat bu gün bizde çok zayıflamıştır.

(2) Bunun kutsal hayvanla iştirâki ifade eden, eski totémique ayinlerin kalıntısı olması çok muhtemeldir. Evlerin kapılarının içerden üst kısmında da bu boynuzlar bulunuyor.

üstüne kazak gömleği, onun üstüne diz kapaklarına kadar inen bir hırka giymektedir. Bu hırka ipekli bir kumaştan yapılır.

Düğünde verilen hediyeler daha çok şarap ve yiyecektir. Bazen kız tarafı verilen şeyleri kâfi görmez ve kıızı vermek için nazlanır. O zaman erkek kızın ailesine daha fazla şarap ve yiyecek verir.

Bütün düğün merasimi tamamen eski âdetlere göre yapılmaktadır.

Görülüyor ki kazaklar, gerek dilleri, gerekse dinleri ve bütün örf ve âdetleri bakımından tamamen eskiye bağlı kalmışlar ve aşağı yukarı 250 yıldan beri kendi içlerine kapalı ve kültüre intibak etmiyen bir cemaat olarak yaşamakta devam etmişlerdir.

Bunu izah edebilecek çeşitli sebepler vardır :

Her şeyden önce Osmanlı İmparatorluğunun kendi hudutları içinde çeşitli yabancı unsurların yaşamasını mümkün kılan siyaseti buna sebep olarak gösterilebilir. Osmanlı İmparatorluğu devrinde asla, yabancı unsurların temsil (assimilé) edilmesi diye bir problem mevcut olmamıştır. Esasen bu, İmparatorluk bünyesinin gerektirdiği bir keyfiyettir.

Son 30 yıl içinde (Cumhuriyetin kuruluşu ve millî bünyenin teşekküle başladığı tarihten itibaren) niçin temessül (assimilé) etmemişlerdir? gibi bir soru akla gelebilir. Bunda aşağıdaki sebeplerin rol oynadığını tahmin edebiliriz.

1 — Tekniğe ait sebepler ön plânda gelmektedir. Köy halkının pek iptidai bir geçim tarzı vardır. Bu ilk plânda tüketici istihsal, yani deniz avı, ikinci derecede de ziraattir. Her ikisinde de kullanılan âletler çok basittir : deniz avı için kayıklar, olta ve ağ gibi kendi kendilerine temin etmeleri mümkün olan vasıtalar kullanılmaktadırlar. Ziraat için de aynı şekilde iptidai âletlerden faydalanılır: tarlalar kocabaş hayvanların çektikleri sapanla sürülmektedir. Bahçelerin bakımı için de bel, kürek, kazma v.s. gibi basit âletler kullanılır. Bunun neticesi olarak köy halkının şehirlere gitmeğe ihtiyacı yoktur. Çünkü âletlerini kendileri imâl etmektedirler. Eğer makineleşmiş bir tekniğe sahip olsalardı, bu makineleri satın almak için büyük şehirlere gitmeleri ve oralarda alışveriş yapmak için de mutlaka türkçeyi öğrenmeleri gerekecekti. Halbuki böyle bir durum mevcut olmadığı için kendi içlerine kapalı bir çevre olarak yaşamaları mümkün olmaktadır.

2 — İkinci sebep olarak, yolların azlığını ve yerin nisbeten çıkmazlığını ileri sürebiliriz. Köyü Manyas, Gönen ve Bandırma gibi civar kasabalara bağlayan yollar, şose değil toprak yollardır. Kışın bu yollar kapanır, böylece uzun zaman köy, civarla her türlü irtibatı kesilmiş olarak yaşamak zorunda kalır.

3 — Üçüncü âmil, köyün civarının etnik farklara rağmen müslüman ve sünni olması dolayısıyla devamlı temas halinde bulunması, bu kapalı cemaatin temas imkânlarının azlığıdır. Civardaki göçmenler Rumeli ve Kafkasyadan

muhtelif zaman aralıkları ile gelip, kendi arzularıyla veya hükümetimizin yardımı ile buralara yerleşmişlerdir. Bu bakımdan yakın çevrenin heterojenliği de ayrıca temessül ve intibakı güçleştirmiş görünüyor.

4 — Nihayet Türk devletinin laïque oluşu millî hudutlar içindeki unsurların dinlerinde serbest bırakılmalarını gerektirmektedir. Muhitde emsali olmayan münferid bir kilise halinde bulunmaları, hatta Ortodoks kilisesinden ayrı olmaları kapalı bir cemaat olarak yaşamayı kolaylaştırmaktadır. Civar köylerin hepsi müslüman oldukları için ne onlar kazaklara kız verirler, ne de onlardan kız alırlar. Bundan dolayı kazaklar cemaat olarak daima kendi aralarında evleniyorlar ve bu da kapalı bir cemaat halinde yaşamının devam etmesine sebep oluyor.

Kısaca gözden geçirdiğimiz bu sebebler yanında esaslı bir noktayı göz önünde bulundurmamızı unutmamalıyız : kazaklar esasen temessül etmeye elverişli bir karaktere sahip bulunmamaktadırlar. Eski memleketlerini bırakmalarının sebebi hatırlanacak olursa, değişikliğe ne kadar karşı koydukları kolayca anlaşılabilir. Sakalları kesmemek için doğup, büyüdükleri memleketleri terk etmeğe razı olmaları âdetlerinin ne derece hareketsiz ve donup kalmış olduğunu göstermektedir.

Anadolu'nun başka bölgelerine yerleşen Molokan ve Kazak köyleriyle bunların içtimâî temessül ve intégation bakımından mukayeseli olarak tetkik edilmeleri, ve aynı sebeblerin ötekilerde de aynı neticeleri doğurup doğurmadığının araştırılması lâzımdır ki bu hususta daha etraflı bir kanaate ulaşılabilsin. Tetkikimiz bunun yapılmasını teminden henüz çok uzak bulunmaktadır. Kuzey Amerika'ya yerleşen Molokan'lara ait tetkiklerle bunun karşılaştırılması da yerinde olur.

SARIKÖY (Bucak merkezi):

Eskiden bir köyken gittikçe ehemmiyet kazanarak civar köylerin âdeta merkezi haline geldiği için Bucak merkezi olmuştur. Halen meydanı, dükkânları, hükümet binaları, çarşısı, ve gece elektrikle aydınlatılması ile Sanköy civarına nazaran bir küçük şehir manzarası göstermektedir.

Halkın % 55 i toprak sahibidir. Bunun da % 30 u 50-100 dönüm arasında toprak sahibi olanlardır. % 25 ini de 20-30 dönüm arasında toprağı olanlar teşkil etmektedir. Geriye kalanı yani halkın % 45 i hiç toprak sahibi olmıyanlardan ibarettir. En geniş arazi sahipleri 300 dönüm arazisi olanlardır ki bunlar da 10 kişiyi geçmemektedir.

Toprakta her türlü hububat yetişmektedir. Meyva ve sebze de bol olarak yetiştirilmektedir. Kasabada 2-3 traktör ile Tohum ekme makinesi vardır. Bunlardan muhtelif aileler faydalanmaktadırlar. Zirâatin geri kalan kısmı karasabanla yapılmaktadır. Çobanlıkla meşgul olanlar 100 kişi kadar tutuyor. Köy

halkı davar olarak en ziyade manda ve sığır besliyor. Koyun ve keçi nisbeten azdır.

Kasaba içinde üç tane mandra vardır. Bunlarda peynir ve tereyağı yapılmaktadır. Bunlar muayyen şahıslara ait olmakla beraber başka köylüler de peynir veya tereyağı istihali için bunlara baş vuruyorlar.

Dükkanların sayısı: 14 kahve 2 fırın 4 kaşap 2 lokanta 7 berber 3 manifaturacı. Her Cuma kasabada bir de pazar kurulmaktadır. Bu pazara civar köylerden katılanlar pek çoktur. Avcılık esaslı bir geçim şekli değildir. Ancak zevk için yapılmaktadır. Pek mahdut olarak tamamlayıcı bir geçim şekli teşkil ediyor. En çok avlanan hayvanlar tavşan ve kekliktir.

Nüfusun en büyük kısmını göçmenler teşkil etmektedir. Şehir üç mahalleden mürekkeptir. Ve bunları idare eden üç muhtarlık vardır. (Evvence 4 muhtarlıkken şimdi ikisi birleştirilerek 3 muhtarlık yapılmıştır.)

- 1) Şumnu mahallesi, Şumnu Türk göçmenlerinden ibarettir.
- 2) Fındıklı mahallesi, yerlilerden ibarettir.
- 3) Orta mahalle de yerli ile göçmenlerin karışmasından doğmuştur.

Kasaba ilk önce San yürük adında tek bir kişi tarafından kurulmuştur, diye halk arasında söylenmektedir. Her halde eski yerli köy ile kesif göçmen kitlesinin karışmasından kasabanın meydana geldiği tahmin ediliyor. Kasaba bu günkü vaziyete göre tam bir türk kasabasıdır, ve burada çok eskiden yerleşmiş olan Rumeli türklerle yerli türkler çok iyi kaynaşmış görünmektedirler.

Kasabanın kendi nüfusu (1954 sayımına göre) 4995 dir (şimdiki nüfusu 6000 e çıkmıştır), ve 1150 evden mürekkeptir. Kasabaya bağlı olan köylere gelince, bunlar :

- Armutlu (Çerkez köyü) nüfusu : 421 - ev sayısı 93
Ayvalıdere (Çerkez-Türk köyü) nüfusu : 232 - ev sayısı : 55
Çılmış köyü (Yörük Türk köyü) nüfus : 385, ev sayısı : 35
Dereköyü (yukanda bahsettiğimiz köydür) nüfus : 590, ev sayısı : 170
Dışbudak (yerli köyü) nüfus : 295, ev sayısı : 45
Çifte çeşmeler (karışık köy : yerli, Rumeli türkü, Çerkez) nüfus : 455, ev sayısı : 115
Gelgeç köyü (Rumeli türkü) nüfus : 290, ev sayısı : 45
Gelikli (yerli köyü) nüfus : 305, ev sayısı : 35
Gebeçınar (Rumeli türkü) nüfus : 653, ev sayısı : 127
Gündoğan (göçmen ve yerli karışık) nüfus : 1461, ev sayısı : 224
Hafız Hüseyin bey (Pomak köyü) nüfus : 449, ev sayısı : 150
Havuçça köyü (göçmen rumeli türkü) nüfus : 576, ev sayısı : 110
Hodul köyü (Pomak köyü) nüfus : 819, ev sayısı : 90
Körpe ağaç (göçmen ve yerli karışık) nüfus : 463, ev sayısı : 81
Kavak alan (yerli, pek azı pomak) nüfus : 327, ev sayısı : 43

Kınalar (göçmen köyü) nüfus : 674, ev sayısı : 123

Tahtalı köy (göçmen) nüfus : 89, ev sayısı : 15

Turplu köy (yerli) nüfus : 353, ev sayısı : 47

Ulukır (göçmen ve yerli karışık) nüfus : 601, ev sayısı : 91

Evlenme âdetleri : nişan çok küçük yaşlarda olabiliyor. Düğün de ailelerin mali durumlarına göre nişandan az veya çok sonra yapılıyor. Ekseriya harman sonu olmaktadır. Düğüne davet şu şekilde oluyor : davet edilecek şahıslara ekmek ve mendil gönderiliyor. (O ekmek veya mendili getiren kadına herkes 25-50 kuruş para vermek zorundadır) Düğün o akşam başlıyor. Bütün köy kızları meydanda toplanıyor. Delikanlılar da onların etrafını alıyorlar. Bir ihtiyar kadın ortaya çıkıyor, Gelinin yüzünü kırmızı bir bezle örterek gelen hediyeleri sayıp dökmeye başlıyor. Bundan sonra kızlar ve ekekler oyunlar oynuyorlar. Gelin de onlara katılıyor. Düğün 2 veya 3 gün sürüyor.

Erkeğin tarafından geline verilen hedıye daha çok kumaş, ziynet eşyası v.s. dir.

Kasabanın içindeki içtimâî hayata gelince bunu başlıca âmme hizmetlerine göre gözden geçirebiliriz.

Eğitim hayatı : kasabada depremden önce iki okul varmış. Biri yıkıldığı için halen tek okul vardır ve çifte tedrisat yapılmaktadır. Okul beş sınıflıdır 460 öğrenci ve 11 öğretmeni vardır. Her yıl ilk okulu bitirenlerden 5-6 kişi orta okula gitmektedir. Geçen yıl okulu bitirenlerin sayısı 78 dir. Öğrencilerin yarısını kızlar öbür yarısını da erkekler teşkil etmektedir. Okula civar köylerden gelen yoktur. Esasen Bucağa bağlı köylerin 10 tanesinde okul bulunmaktadır.

Tek bayii vardır: en çok okunan gazete Hürriyet'tir. 20 adet gelmekte ve okuyanların okumayanlara vermesi suretile elden ele geçmektedir. Yeni Sabah gazetesi eskiden çok okunduğu halde şimdi birden bire azalmıştır. 6 Milliyet, 2 tane de Cumhuriyet gazetesi gelmektedir.

Sağlık işleri : Merkezde 2 doktor, bir ebe vardır. Baytar yoktur. Eczahane de yoktur. Yalnız bir ecza dolabı vardır. Doğumlar çoktur. En çok görülen hastalık veremdir.

Adli işler: En ziyade arazi ve sınır davaları görülmektedir. İkinci olarak ta aile geçimsizlikleri gelir. 10 yıldan beri cinayet görülmemiştir.

1954-55 yılı içinde işlenen suçların listesini aşağıya koyuyoruz :

Döğmek : 50

Hakaret : 142

Otlağa tecavüz : 56

Hırsızlık : 7

Orman kanununa aykırı hareket etmek :	19
Sarhoşluk :	1
Yaralamak :	12
Söz atmak :	1
Muvazenesiz hareket :	2
Hakkını zorla alma :	2
Zarar verme:	8
Kaçak tütün bulundurmak :	1
Yanlış hüviyet vermek :	1
Kumar :	1
Silâh atmak :	1
Hayvan öldürmek :	1
Kötü sevki idare :	1
Vazifede memura muhalefet :	1
Mesken masuniyetine tec. :	3
Zina :	1

Gönen merkezinde olduğu gibi davaların çoğunu izzeti nefis ve kabadayılık yüzünden işlenen söz suçları teşkil ediyor. İkinci derecede mühim olan tarla davalandır ki, otlığa tecavüz, orman yangını çıkarma, v.s. şeklindeki bu davalar toprağın yetmezliği gibi esaslı iktisadî sebepleri görülüyor.

Din hayatı : Dine karşı duyulan ilgi iş zamanları hafiflemektedir. İş hayatı kesif olduğu nisbette ibadet imkânları azalmaktadır. Camiler kışın hıncahıncı dolu, yaz aylarında hemen hemen boştur. 2 cami, bir mescit vardır. Bir cami daha yapılmaktadır. Camiler bilhassa Cuma ve bayram günleri kalabalıktır. Kadınlar yalnız Ramazan ayı içinde camiye gelirler ve buldukları yer bir perde ile erkeklerinkinden ayrılır. Camiye devam nisbeti gençler ve yaşlılarda hemen hemen aynıdır.

Çocuklar da umumiyetle ilk okulu bitirince Kuran dersine gönderilirler ve ders bittikten sonra -Gönende olduğu gibi- her birine bir hafız düğünü yapılır.

Köy içinden hacca gidip gelmiş olanlar da vardır (sayıları beşi geçmez) Köyün imamı "göçmenlerde yerlilere nispetle daha çok dinî alâka olduğunu" söylemekte idi.